VERICA TRSTENJAK
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2011. november 29.[1]

C-453/10. sz. ügy

Jana Pereničová
Vladislav Perenič
kontra
S.O.S. financ, spol. sro

(Az Okresný súd Prešov [Szlovákia] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Fogyasztóvédelem — 93/13/EGK irányelv — A 4. cikk (1) bekezdése és a 6. cikk (1) bekezdése — Fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek — 2005/29/EK irányelv — Üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatai — Uzsorakamatot előíró fogyasztói szerződés — A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok és a tisztességtelen szerződési feltételek hatása a szerződés egészének érvényességére”

Tartalomjegyzék

I – Bevezetés 3

II – Jogi háttér 4

A – Az uniós jog 4

1. A 93/13 irányelv 4

2. A 87/102 irányelv 5

3. A 2005/29 irányelv 6

B – A nemzeti jog 6

III – A tényállás, az alapügy és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések 7

IV – A Bíróság előtti eljárás 8

V – A felek lényeges érvei 8

1 — Az indítvány eredeti nyelve: német.
Az eljárás nyelve: szlovák.

A – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről 8

B – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről 9

1. Az APRC téves megjelölése mint tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat 9

2. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok hatása a szerződés érvényességére 10

VI – Jogi értékelés 11

A – Bevezető megjegyzések 11

B – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről 12

1. Az uniós jog által előírt minimális szintű védelem 12

a) Főszabály az egyes szerződési feltételek érvénytelensége 13

b) A szerződés egészének kivételes érvénytelensége 13

2. A tagállamok szabályozási mozgástere a védelmi szint emelésével kapcsolatban 18

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről 18

Első részkérdés: az APRC téves megjelölése mint tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat 19

a) A 2005/29 irányelvről 19

b) A 2005/29 irányelv hatálya 19

i) Kereskedelmi gyakorlat fennállása 19

ii) Az irányelv 3. cikkének (2) bekezdésében foglalt korlátozó rendelkezés jelentősége 20

iii) Közbenső következtetés 21

c) Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat fennállása 21

i) A fogyasztóvédelmi jog koherens értelmezésének szükségessége 21

ii) A kereskedelmi gyakorlat tisztességtelen jellegének vizsgálata 23

– A 2005/29 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének d) pontjával összefüggésben értelmezett 5. cikke (4) bekezdésének a) pontja szerinti megtévesztő tevékenység fennállása 23

– A szakmai gondosság követelményei megsértésének másodlagos megállapítása . 25

d) Következtetés 26

Második részkérdés: a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok hatása a szerződés érvényességére nézve 26

a) A 87/102 irányelv relevanciája 26

b) A 2005/29 irányelv relevanciája 27

c) A 93/13 irányelv relevanciája 27

i) Az irányelv hatálya 27

ii) A tartalmi vizsgálat terjedelme 28

iii) A szerződési feltétel tisztességtelen jellege 28

d) Következtetés 30

3. Összefoglaló következtetések 30

VII – Végkövetkeztetések 31

I – Bevezetés

1. A jelen ügy a szlovák Okresný súd Prešov (a továbbiakban: kérdést előterjesztő bíróság) EUMSZ 267. cikk szerinti előzetes döntéshozatal iránti kérelmére vezethető vissza, amellyel az néhány, a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13 irányelv[2], valamint a belső piacon folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló 2005/29 irányelv[3] értelmezésével kapcsolatos kérdést terjesztett a Bíróság elé.

2. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem indoka a Perenič házaspárnak (a továbbiakban: az alapügy felperesei) a közöttük és az SOS, s.r.o. társaság (a továbbiakban: SOS) között létrejött fogyasztói hitelszerződés semmisségének megállapítása iránti keresete. Az alapügy felperesei arra hivatkoznak, hogy a szóban forgó szerződés számos olyan feltételt tartalmaz, amelyet rájuk nézve hátrányosan fogalmaztak meg, és amely számukra mint fogyasztók számára kárt okozott. E körülmények alapján ezeket a feltételeket a 93/13 irányelv szerint tisztességtelennek, illetve a 2005/29 irányelv értelmében vett tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok kifejeződésének kell tekinteni. E körülményből az alapügy felperesei arra következtetnek, hogy a szóban forgó szerződést semmisnek kell minősíteni, minek során a fogyasztóvédelem érdekében nem elégséges, ha csupán a részleges semmisséget állapítják meg. Sokkal inkább a szerződés egészének semmisségét kell megállapítani.

3. A jelen ügy alkalmat nyújt a Bíróság számára, hogy a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatát továbbfejlessze, és ennek során különösen azt tisztázza, hogy tisztességtelen feltételek jelenléte esetén hogyan ültethető át az ilyen feltételek kötelező erejének az uniós jogalkotó által elrendelt hiánya olyan módon, hogy a jogbiztonság és a fogyasztóvédelem követelményét megfelelően figyelembe tudják venni. Ebben az összefüggésben vizsgálni kell, hogy e tekintetben jelentőséggel bír-e a fogyasztó esetleges ahhoz fűződő érdeke, hogy ne legyen kötve valamely szerződéshez, vagy a jogviszonyok fennállása és a szerződési szabadság érdekében a fogyasztótól sokkal inkább elvárható valamely részlegesen érvénytelen szerződés teljesítése. Egyúttal vizsgálni kell azt, hogy a két irányelv

2 — A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.).

3 — A belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló, 2005. május 11-i 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”) (HL L 149., 22. o.).

által a fogyasztók számára biztosított védelem milyen hatással van az alapügyhöz hasonló helyzetre, és hogy a 2005/29 irányelv értelmében vett tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapításából lehet-e esetleg következtetéseket levonni valamely szerződési feltétel tisztességtelenségének a 93/13 irányelv rendelkezései szerinti megítélése szempontjából.

II – Jogi háttér

A – *Az uniós jog*

1. A 93/13 irányelv

4. A 93/13 irányelv célja az 1. cikkének (1) bekezdése szerint az, hogy közelítse a tagállamoknak az eladó vagy szolgáltató és fogyasztó között kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseit.

5. Az irányelv 3. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

[…]

(3) A melléklet tartalmazza azoknak a feltételeknek a jelzésszerű és nem teljes felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők.”

6. Az irányelv 4. cikke a következő:

„(1) A 7. cikk sérelme nélkül, egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ.

(2) A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek.”

7. Ugyanezen irányelv 6. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

8. A 93/13 irányelv 8. cikkének értelmében:

„A tagállamok az ezen irányelv által szabályozott területen elfogadhatnak vagy hatályban tarthatnak a Szerződéssel összhangban lévő szigorúbb rendelkezéseket annak érdekében, hogy a fogyasztóknak magasabb szintű védelmet biztosítsanak.”

9. A 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának g) alpontja tisztességtelennek minősíti azokat a feltételeket, „amelyek tárgya vagy hatása az, hogy feljogosítják az eladót vagy szolgáltatót a határozatlan idejű szerződés felmondására ésszerű felmondási idő alkalmazása nélkül, kivéve az olyan eseteket, amikor ezt az eladó vagy szolgáltató komoly indokkal teszi”.

2. A 87/102 irányelv

10. A 87/102 irányelv [4] célja a fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítése. Ezt a 2008. június 11-én hatályba lépett 2008/48 irányelv [5] 2010. május 12-i hatállyal hatályon kívül helyezte. Tekintettel arra, hogy a vita tárgyát képező hitelszerződés az alapügyben részt vevő felek között 2008. március 12-én jött létre, az alapügyre kizárólag a 87/102 irányelv alkalmazandó.

11. A 87/102 irányelv 1. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Ez az irányelv a hitelszerződésekre vonatkozik.

(2) Ennek a irányelvnek az alkalmazásában:

[…]

e) »éves, százalékban kifejezett hiteldíj« a fogyasztónak nyújtott hitel teljes költsége a megadott hitelösszeg éves százalékában kifejezve, és a tagállamban elfogadott módszer szerint kiszámítva.”

12. Az irányelv 4. cikke a következő:

„(1) A hitelszerződést írásba kell foglalni. A fogyasztó az írásba foglalt szerződésből egy példányt kap.

(2) Az írásba foglalt megállapodás tartalmazza:

a) az éves hiteldíj mértékének meghatározását;

b) azokat a feltételeket, amelyek mellett az éves hiteldíj módosítható.

Azokban az esetekben, amikor nem lehet megadni a teljes hiteldíj éves mértékét, a fogyasztó részére megfelelő tájékoztatást kell nyújtani az írásba foglalt szerződésben. Ennek a tájékoztatásnak legalább a 6. cikk (1) bekezdésének második francia bekezdésében foglalt információkat kell tartalmaznia.”

13. Az irányelv 14. cikke a következő:

„(1) A tagállamok biztosítják, hogy a hitelszerződések ne térjenek el a fogyasztó hátrányára az irányelvet végrehajtó, vagy annak megfelelő nemzeti jogszabályokban foglalt előírásoktól.

(2) A tagállamok biztosítják továbbá azt, hogy azok a rendelkezések, amelyeket ennek az irányelvnek a megvalósítására fogadnak el, nem kerülhetők meg a szerződések alakításával, különösen a hitelösszeg több szerződésre történő szétosztása révén.”

4 — A fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló, 1986. december 22-i 87/102/EGK tanácsi irányelv (HL L 1987., 42. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 1. kötet, 326. o.).

5 — A fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2008. április 23-i 2008/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 133., 66. o.).

3. A 2005/29 irányelv

14. A 2005/29 irányelv 3. cikke a következőképpen határozza meg az irányelv hatályát:

„(1) Ezt az irányelvet az üzleti vállalkozásoknak a termékhez kapcsolódó kereskedelmi ügylet lebonyolítását megelőzően és azt követően, valamint a lebonyolítás során, a fogyasztókkal szemben folytatott, az 5. cikkben meghatározott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatára kell alkalmazni.

(2) Ez az irányelv nem érinti a szerződések jogát és különösen a szerződések érvényességére, létrejöttére és joghatásaira vonatkozó szabályokat.”

B – *A nemzeti jog*

15. A szlovák polgári törvénykönyv a fogyasztói szerződések jogát szabályozó következő rendelkezéseket tartalmazza:

„52. §

(1) »Fogyasztói szerződés« az eladó vagy szolgáltató és fogyasztó között létrejött szerződés, annak jogi formájától függetlenül.

(2) A fogyasztókkal kötött valamennyi szerződésben szereplő feltételeket, valamint az olyan jogviszonyra irányadó bármely más rendelkezést, amely jogviszony keretében a fogyasztó kötelezettséget vállalt, mindenkor a szerződésben fogyasztóként részt vevő fél számára kedvező módon kell alkalmazni. Érvénytelen az ettől eltérő olyan megegyezés vagy szerződéses megállapodás, amelynek tartalma vagy célja e rendelkezések megkerülésére irányul.

[…]

(4) »Fogyasztó« minden olyan természetes személy, aki fogyasztóval kötött szerződés megkötése és teljesítése során nem kereskedelmi tevékenysége vagy valamely más gazdasági tevékenység körében jár el.

[…]

53. §

(1) A fogyasztóval kötött szerződés nem tartalmazhat olyan rendelkezést, amely a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára (a továbbiakban: tisztességtelen feltétel). Nem minősül tisztességtelennek a szerződés fő tárgyával, valamint az ár megfelelőségével kapcsolatos szerződési feltétel, ha azt pontosan, világosan és érthetően fogalmazták meg, illetve ha a tisztességtelen feltételt egyedileg tárgyalták meg.

[…]

(4) Fogyasztóval kötött szerződésben különösen az a rendelkezés minősül tisztességtelen feltételnek, amely:

k) a kötelezettségeit nem teljesítő fogyasztót – szankció jogcímén – aránytalanul magas összegű kötbér megfizetésére kötelezi;

[…]

(5) A fogyasztóval kötött szerződésben szereplő tisztességtelen feltétel érvénytelen.”

16. A fogyasztói hitelszerződésekről szóló 258/2011 törvény utolsó módosítás szerinti szövege a következőképpen rendelkezik:

„4. §

Fogyasztói hitelszerződés

(1) A fogyasztói hitelszerződést – érvénytelenség terhe mellett – írásba kell foglalni, a fogyasztó pedig megkapja annak egy példányát.

(2) A fogyasztói hitelszerződésnek – az általános tartalmi elemek mellett – a következőket kell tartalmaznia:

[…]

j) a teljes hiteldíj mutatót, valamint a fogyasztót a hitellel összefüggésben terhelő, a szerződés megkötésekor érvényes adatok alapján kiszámított költségek teljes összegét.

[…]

Amennyiben a fogyasztói hitelszerződés nem tartalmazza a (2) bekezdés j) pontjában szereplő elemeket, úgy a nyújtott hitelt kamat- és költségmentesnek kell tekinteni.”

17. A 258/2001 törvény 2. melléklete a teljes hiteldíj mutató számításának módját határozza meg.

III – A tényállás, az alapügy és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

18. Az SOS társaság hitelintézetnek nem minősülő szervezetként fogyasztóknak is nyújt hitelt szabványszerződés alapján.

19. 2008. március 12-én az SOS az alapügy felpereseinek 150 000 szlovák korona (4 979 euró) összegben nyújtott hitelt, amelyet 32 havi, 6 000 szlovák korona (199 euró) összegű részletben kellett visszafizetniük. A 33. és egyben utolsó részlet a hitel összegének, azaz 150 000 szlovák koronának (4 979 eurónak) felelt meg. A Perenič házaspárnak így összesen 342 000 szlovák korona (11 352 euró) összeget kellett visszafizetnie. Az SOS társaság 48,63%-os éves, százalékban kifejezett hiteldíjat (a továbbiakban: APRC) állapított meg. A kérdést előterjesztő bíróság számításai alapján ugyanakkor a hitelhez kapcsolódó APRC mértéke 58,76%. Az SOS ugyanis a hitel teljes költségének kiszámítása során figyelmen kívül hagyta a hitel nyújtásáért fizetendő 2 500 szlovák korona (83 euró) kiegészítő díjat.

20. A szerződés tartalmaz számos olyan kikötést, amely a felperesek szempontjából kedvezőtlen. Ezek pontos tartalmát az előzetes döntéshozatalra utaló határozat ismerteti. A jelen eljárás szempontjából elegendő az e dokumentumra való hivatkozás.

21. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az alapügy felperesei késedelembe estek a részletek megfizetésével, ami azzal a következménnyel járt, hogy az SOS társaság 209 eurónak megfelelő összegben kötbért érvényesített velük szemben. 2009. december 23-án az alapügy felperesei keresetet nyújtottak be a kérdést előterjesztő bíróságnál a hitelszerződés semmisségének megállapítása iránt.

22. A kérdést előterjesztő bíróságnak kétségei vannak afelől, hogy a vita tárgyát képező szerződés tartalmaz-e a 93/13 irányelv értelmében vett tisztességtelen feltételt, és hogy ez milyen hatással van a szerződés érvényességére nézve. Elsősorban azt kérdezi azonban a kérdést előterjesztő bíróság, hogy mennyiben kell figyelembe venni a fogyasztóvédelemhez fűződő érdeket – például a szerződés egésze érvénytelenségének megállapítása révén –, és hogy e cél ellentétes-e esetleg a 2005/29 irányelv rendelkezéseivel. A kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint az uniós jog értelmezésére van szükség. Ebből az okból a kérdést előterjesztő bíróság az eljárást felfüggesztette, és a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

1) A fogyasztó – a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdése szerinti – védelmének hatálya olyan-e, amely a szerződésben alkalmazott tisztességtelen feltételek megléte esetén lehetővé teszi azt a következtetést, hogy a szerződés a maga egészében nem köti a fogyasztót, amennyiben ez a fogyasztó számára kedvezőbb?

2) Azok a körülmények, amelyek a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló, 2006. május 11-i 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv értelmében tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősülnek, olyanok-e, amelyek lehetővé teszik annak kimondását, hogy amennyiben a vállalkozó az éves, százalékban kifejezett hiteldíjat (APRC) a valósnál alacsonyabb mértékben határozza meg a szerződésben, a vállalkozás e magatartása a fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak tekinthető? A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapítása esetén a 2005/29/EK irányelv elismeri-e azt, hogy e gyakorlat hatással van a hitelszerződés érvényességére, valamint a 93/13 irányelv 4. cikkének (1) bekezdése és 6. cikkének (1) bekezdése szerinti célok elérésére, amennyiben a szerződés semmissége a fogyasztóra nézve kedvezőbb?

IV – A Bíróság előtti eljárás

23. Az előzetes döntéshozatalra utaló 2010. augusztus 31-i határozat 2010. szeptember 16-án érkezett a Bíróság Hivatalához.

24. A Bíróság alapokmányának 23. cikkében megállapított határidőn belül az alapügy felperesei, a szlovák, a német, az osztrák és a spanyol kormány, valamint az Európai Bizottság terjesztett elő írásbeli észrevételeket.

25. A 2011. szeptember 15-i tárgyaláson az alapügy felpereseinek és a szlovák kormánynak, valamint a Bizottságnak a perbeli meghatalmazottjai jelentek meg annak érdekében, hogy nyilatkozatokat tegyenek.

V – A felek lényeges érvei

A – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről*

26. Az *alapügy felperesei* azzal érvelnek, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkét, amely szerint a tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, úgy kell értelmezni, hogy az ilyen feltételeket tartalmazó szerződést teljes egészében érvénytelennek kell minősíteni, ha ez a fogyasztó számára kedvezőbb, és a fogyasztó a szerződés érvénytelenségére hivatkozik.

27. A *német kormány* arra hivatkozik, hogy a 93/13 irányelv 6. cikke azt az elvet rögzíti, miszerint a tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződésnek érvényesnek kell maradnia. A szerződés egésze csak kivételesen minősíthető érvénytelennek, mégpedig akkor, ha az az érintett feltételek kihagyásával nem teljesíthető. Mindazonáltal a 93/13 irányelv a tisztességtelen feltételek területén a nemzeti jogrendek minimumharmonizációját írja elő, ezért a tagállamok rendelkezhetnek a tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződések egészének semmisségéről, amennyiben ez a fogyasztó számára előnyösebb.

28. A *spanyol kormány* rámutat arra, hogy a 93/13 irányelv célkitűzése inkább az, hogy biztosítsa a fogyasztó védelmét a vállalkozóval szemben, mintsem hogy a szerződő felek magánautonómiáját biztosítsa. A fogyasztóvédelmi célkitűzésre tekintettel a szerződés teljes egészében megfosztható a fogyasztóval szembeni hatályától, amennyiben ez a szerződés a tisztességtelen feltételek kiküszöbölését követően is egyenlőtlenséget eredményez a fogyasztó kárára.

29. A *szlovák kormány* a Bíróság ítélkezési gyakorlatára hivatkozással előadja, hogy a nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a szóban forgó szerződés a tisztességtelen feltétel nélkül teljesíthető-e. A nemzeti bíróság köteles a nemzeti jogból minden olyan következtetést levonni, amely az ilyen helyzetből következik, annak biztosítása érdekében, hogy a tisztességtelen feltétel ne jelentsen kötelezettséget a fogyasztóra nézve.

30. A *Bizottság* emlékeztet arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a nemzeti bíróság feladata, hogy a 93/13 irányelvben rögzített, a tisztességtelen jelleg megítélésére vonatkozó általános kritériumokat egy bizonyos szerződési feltételre alkalmazza. Amennyiben nem látható előre, hogy konkrétan mely szerződési feltételek minősülnek tisztességtelennek, azt sem lehet előzetesen megítélni, hogy az ilyen értékelés mennyiben eredményezi a hitelszerződés érvénytelenségének megállapítását.

31. Az olyan helyzetek tekintetében, amelyekben a szerződés a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése szerint nem jelent kötelezettséget a szerződő felekre nézve, a Bizottság rámutat arra, hogy ez az eset akkor áll fenn, ha objektíve lehetetlen a szerződést a tisztességtelen feltételek nélkül teljesíteni. Az egyik szerződő fél azon állítása, miszerint ilyen feltételek hiányában nem járultak volna hozzá a szerződéskötéshez, önmagában nem jelent indokot a szerződés egészének érvénytelennek minősítésére. A nemzeti jog azonban előírhatja, hogy a tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződés egészében nem jelent kötelezettséget a fogyasztóra nézve, mivel a 93/13 irányelv csak a tagállamok jogrendjeinek minimumharmonizációját eredményezi, és így a tagállamok számára lehetővé teszi, hogy magasabb szintű védelmet biztosítsanak a fogyasztók számára.

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről*

1. Az APRC téves megjelölése mint tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat

32. Mind a *német*, mind pedig a *spanyol* kormány azt az álláspontot képviseli, hogy az APRC-nek a valósnál alacsonyabb mértékben történő megjelölése a 2005/29 irányelv értelmében vett tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősül.

33. Jóllehet a 87/102 irányelv az APRC megállapítására vonatkozó kötelezettséget ír elő, e jogi aktus nem rögzíti, hogy mi a jogkövetkezménye az ilyen téves megjelölésnek. Ezenkívül a 2005/29 irányelv II. mellékletében szereplő, a 87/102 irányelv 3. cikkére való utalás arra enged következtetni, hogy az APRC a 2005/29 irányelv 7. cikkének értelmében vett jelentős információnak minősül. Ennek megfelelően az ilyen információ kihagyása a 2005/29 irányelv 7. cikke által tiltott megtévesztő mulasztásnak minősül.

34. A *Bizottság* és az *osztrák kormány* rámutat arra, hogy az APRC téves megjelölése tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősülhet, minek során utóbbi hangsúlyozza, hogy a 2005/29 irányelv 6. cikke által tiltott gyakorlatról van szó. Ennek megítélése azonban a nemzeti bíróság feladata, amelynek – a Bizottság véleménye szerint – különösen azt kell vizsgálnia, hogy a szóban forgó gyakorlat mennyiben alkalmas az átlagfogyasztó gazdasági magatartásának befolyásolására.

35. A *szlovák kormány* véleménye szerint a 2005/29 irányelvre való hivatkozás nem releváns a jelen eljárás szempontjából. A szóban forgó irányelv alkalmazhatóságát illetően az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból nem tűnik ki, hogy az alapügyben valamely vállalkozónak a termékek eladása céljából alkalmazott kereskedelemi stratégiájáról van szó. Az APRC megjelölése mindenesetre nem minősül kereskedelmi gyakorlatnak.

2. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok hatása a szerződés érvényességére

36. Az *alapügy felperesei* azt az álláspontot képviselik, hogy a 2005/29 irányelv, amelynek célja a fogyasztók védelme a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal szemben, nem alkalmazható a 93/13 irányelv védelmi rendszerétől elszigetelten. Ennek megfelelően ezt az irányelvet úgy kell értelmezni, hogy ha valamely tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat a fogyasztóra nézve hátrányos, a 93/13 irányelv 4. cikke (1) bekezdésének értelmezése során ezt a körülményt is figyelembe kell venni, mégpedig valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megítélése szempontjából releváns körülményként. E körülménynek tehát hatással kell lennie a szerződés érvényességére.

37. A *német kormány* ezzel szemben azt az álláspontot képviseli, hogy a szóban forgó irányelvekben szereplő kölcsönös hivatkozások hiányában valamely tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapítása közvetlenül nem befolyásolja valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megítélését. Ez nem lehet hatással valamely, tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződés érvényességének kérdésére sem, mivel a 2005/29 irányelv – ahogy ennek 3. cikke (2) bekezdéséből kitűnik – a szerződés érvényességére vonatkozó szabályokat nem érinti. Mindazonáltal valamely tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapítása a 93/13 irányelv 4. cikkének (1) bekezdése szerint a szerződés megkötését kísérő körülményként figyelembe vehető.

38. A *spanyol kormány* álláspontja szerint az olyan tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat fennállása, mint az APRC téves megjelölése, a 93/13 irányelv 4. cikkének (1) bekezdése és 6. cikkének (1) bekezdése szerint hatással van a fogyasztói hitelszerződés egészének érvényességére nézve, amennyiben ez a fogyasztó számára kedvezőbb.

39. Az *osztrák kormány* azzal érvel, hogy a 2005/29 irányelv kizárja, hogy a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok hatással lehessenek valamely fogyasztói hitelszerződés érvényességére. A szóban forgó irányelv 13. cikkére tekintettel az érintett szerződés semmisségének jogkövetkezménye aránytalannak tűnik. Továbbá annak 3. cikke (2) bekezdéséből, miszerint ez az irányelv nem érinti a szerződések jogát, és különösen a szerződések érvényességére, létrejöttére és joghatásaira vonatkozó szabályokat, nem lehet arra következtetni, hogy valamely tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapítása hatással van a szerződés érvényességére.

40. A *szlovák kormány* a 2005/29 irányelv 3. cikkének (2) bekezdéséből arra következtet, hogy az APRC téves megjelölésével kapcsolatos kérdést a 87/102 és a 93/13 irányelv fényében kell vizsgálni. A Pohotovosť-ügyben hozott végzésre[6] hivatkozással rámutat arra, hogy az APRC téves megjelölése olyan körülménynek minősülhet, amelyet a nemzeti bíróság figyelembe vehet annak a kérdésnek a megítélése során, hogy valamely szerződési feltétel a 93/13 irányelv 4. cikkének értelmében világos és érthető-e. Ezért az ilyen értékelés valamely feltétel tisztességtelen jellegére vonatkozó következtetést eredményezhet akkor is, ha az a szerződés elsődleges tárgyára vonatkozik.

6 — A C-76/10. sz. ügyben 2010. november 16-án hozott végzés (EBHT 2010., I-11557. o.).

41. A *Bizottság* rámutat arra, hogy a 2005/29 irányelv a 3. cikk (2) bekezdése szerint kizárja a valamely szerződés érvényességével kapcsolatos kérdést, miközben egyúttal a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokra vonatkozó rendelkezések teljes harmonizációját eredményezi. Az olyan nemzeti rendelkezés tehát, amely e rendelet esetleges megsértését a fogyasztói hitelszerződés egészének érvénytelenségével szankcionálja, nem összeegyeztethető az uniós joggal. Mivel azonban a 87/102 irányelv nem ír elő meghatározott szankciót az APRC téves megjelölése esetére, és ezenkívül a hitelszerződések területén elfogadott nemzeti rendelkezéseknek csak a minimumharmonizációját eredményezi, minden tagállam jogosult a megfelelő rendelkezések elfogadására. E szabályozási hatáskör gyakorlása során a tagállamok kötelesek az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét betartani.

VI – Jogi értékelés

A – *Bevezető megjegyzések*

42. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések az uniós jogalkotó által annak érdekében létrehozott védelmi rendszer különböző vonatkozásait érintik, hogy védjék a fogyasztókat a tisztességtelen feltételek üzleti vállalkozások általi alkalmazásával szemben. Annak érdekében, hogy a kérdéseket helyes ténybeli összefüggésbe helyezzük, célszerűnek tűnik számomra, hogy a vizsgálatuk előtt röviden bemutassam e védelmi rendszernek az uniós jogalkotó által eredetileg rögzített és a Bíróság ítélkezési gyakorlatban tartós jelleggel kialakított főbb elemeit.

43. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a 93/13 irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát.[7] E hátrányos helyzet tekintetében a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy a tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve. Ahogy az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, e tekintetben olyan kógens rendelkezésről van szó, amely arra irányul, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítse.[8]

44. A 93/13 irányelv által célul kitűzött védelem biztosítása érdekében a Bíróság többször megállapította, hogy a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak a szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki.[9] A Bíróság ezen elvek fényében állapította meg, hogy a nemzeti bíróság hivatalból köteles vizsgálni valamely szerződéses feltétel tisztességtelen jellegét.[10] A bíróság azon lehetősége, hogy hivatalból vizsgálja a feltételek tisztességtelen voltát, a Bíróság álláspontja szerint „éppúgy megfelelő eszköz a 93/13 irányelv 6. cikkében foglalt eredmény elérésére, vagyis annak megakadályozására, hogy az egyéni fogyasztót a tisztességtelen feltételek kössék, mint annak elősegítésére, hogy az irányelv 7. cikkében szereplő cél elérhetővé váljon, mivel az említett vizsgálat esetleges visszatartó erejének köszönhetően megszűnhet a tisztességtelen feltételek

7 — Lásd a C-240/98-244/98. sz., Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben 2000. június 27-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-4941. o.) 25. pontját és a C-168/05. sz. Mostaza Claro ügyben 2006. október 26-án hozott ítélet (EBHT 2006., I-10421. o.) 25. pontját.

8 — Lásd a 7. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro ügyben hozott ítélet 36. pontját és a C-243/08. sz. Pannon GSM ügyben 2009. június 4-én hozott ítélet (EBHT 2009., I-4713. o.) 25. pontját.

9 — Lásd a 7. lábjegyzetben hivatkozott Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ügyben hozott ítélet 27. pontját és a 7. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro ügyben hozott ítélet 26. pontját, valamint a C-40/08. sz. Asturcom Telecommunicaciones ügyben 2009. október 6-án hozott ítélet (EBHT 2009., I-9579. o.) 31. pontját.

10 — A 9. lábjegyzetben hivatkozott Asturcom Telecommunicaciones ügyben hozott ítélet 32. pontja.

alkalmazása a fogyasztók és az eladók vagy szolgáltatók között létrejött szerződésekben”[11]. Ezen, a bíróság számára elismert lehetőség ezenkívül szükségesnek minősült a fogyasztó hatékony védelmének biztosításához, különös tekintettel azon nem elhanyagolható kockázatra, amely abból ered, hogy nem ismeri jogait, vagy nehézségekkel találja magát szemben ezek érvényesítése során.[12]

45. A kérdést előterjesztő bíróság által az előzetes döntéshozatal iránti kérelemben felvetett kérdések összefüggésben állnak azzal a védelmi rendszerrel, amelynek lényeges jellemzőit itt ismertettük, ezek tárgyát azonban különböző jogi vonatkozások képezik. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság először a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése által a fogyasztó részére biztosított védelem terjedelméről kér tájékoztatást. Végső soron azt szeretné megtudni, hogy az irányelv e rendelkezése lehetővé teszi-e, hogy a tagállamok valamely tisztességtelen feltétel megléte esetére előírják nemzeti jogrendjeikben a szerződés egészének érvénytelenségére vonatkozó jogkövetkezményt, feltéve hogy ez a fogyasztó számára kedvezőbb lenne, mint ha a szerződés a tisztességtelen feltétel kihagyásával továbbra is érvényes maradna. E kérdés megválaszolása a fogyasztói szerződések részleges érvénytelenségével, valamint az e szerződések fennmaradásának feltételeivel kapcsolatos probléma vizsgálatát követeli meg. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés más tárgykört érint, nevezetesen azoknak a jogi eszközöknek a kölcsönhatását, amelyekkel az uniós jogalkotó biztosítani akarja a fogyasztó védelmét bizonyos, tisztességtelennek minősülő kereskedelmi gyakorlatokkal szemben. E tekintetben elsősorban a 93/13 és a 2005/29 irányelvről van szó, amelyekre a kérdést előterjesztő bíróság kifejezetten hivatkozik. Arra a tényre tekintettel, hogy ezt az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést egy fogyasztói hitelszerződés megkötésével kapcsolatos különös összefüggésben terjesztették elő, ezek vizsgálata során a 87/102 irányelv rendelkezéseit kiegészítőleg szintén figyelembe kell venni.

46. Az előterjesztett kérdések tematikai különbözőségére tekintettel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett két kérdést a következőkben egyedileg, a megadott sorrendben kell kezelni.

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről*

47. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés megválaszolása érdekében először azt kell tisztázni, hogy pontosan milyen rendelkezéseket tartalmaz a 93/13 irányelv a szerződések esetleges fennmaradása tekintetében tisztességtelen feltételek megléte esetén. Ehhez az irányelv releváns rendelkezéseinek értelmezésére van szükség a preambulumbekezdésekben kifejezésre jutó jogalkotói célkitűzés figyelembevételével.

1. Az uniós jog által előírt minimális szintű védelem

48. Arra a tényre tekintettel, hogy a 93/13 irányelv egyrészt csak minimumrendelkezéseket rögzít, másrészt tagállami szinten csak néhány esetben enged meg eltérő rendelkezéseket, az uniós jog által előírt védelem terjedelmének megállapításához elsősorban azt a kérdést kell tisztázni, hogy milyen intézkedésekre kötelesek a tagállamok a 93/13 irányelv szerint a fogyasztók védelme érdekében. Az értelmezés során tehát elsősorban azokat a kötelező jogszabályokat kell megállapítani, amelyeket az irányelvet elfogadó jogalkotó a tagállamok számára előírt, és amelyek végső soron az uniós jog által előírt minimális szintű védelmet jelentik. Ezeket a szabályokat el kell határolni azoktól a rendelkezésektől, amelyek mozgásteret biztosítanak a tagállamok számára a jogrendjeik kialakítása során.

11 — A C-473/00. sz. Cofidis-ügyben 2002. november 21-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-10875. o.) 32. pontja és a 7. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro ügyben hozott ítélet 27. pontja.

12 — A 11. lábjegyzetben hivatkozott Cofidis-ügyben hozott ítélet 33. pontja és a 7. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro ügyben hozott ítélet 28. pontja.

a) Főszabály az egyes szerződési feltételek érvénytelensége

49. Az értelmezés kiindulópontját a 93/13 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első félmondatában található központi rendelkezés képezi, mivel ez rögzíti azokat a jogkövetkezményeket, amelyeknek az irányelvet elfogadó jogalkotó akarata szerint tisztességtelen feltételek alkalmazása esetén érvényesülniük kell. Eszerint a tagállamoknak a jogrendjeikben kötelező jelleggel elő kell írniuk, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott ilyen feltételek „nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve”. Már e rendelkezés szövegéből megállapítható, hogy az irányelvet elfogadó jogalkotó által elrendelt, az érvénytelenségre vonatkozó jogkövetkezménynek csak a fogyasztó javára van hatása, miközben a tisztességtelennek minősített szerződési feltétel a vállalkozóra nézve nem veszíti el kötelező erejét.

50. Ezt a rendelkezést kiegészíti a 6. cikk (1) bekezdésének második félmondatában szereplő további rendelkezés, amely bizonyos tekintetben az első rendelkezés pontosítását tartalmazza. Eszerint a tagállamok kötelesek biztosítani, hogy „ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is kösse a feleket”. E rendelkezés szerint valamely tisztességtelen feltétel szerződésben való jelenlétének természetes következménye kizárólag a feltétel érvénytelensége és a szerződés többi részének érvényessége, amely a fogyasztó kárára fennálló egyenlőtlenség kiküszöbölése után továbbra is köti a feleket. Ez megfelel annak az értelmezésnek is, amelyet Tizzano főtanácsnok már az Ynos-ügyben [13] ismertetett indítványában képviselt. Ahogy meggyőzően kifejtette, e rendelkezést a jogalkotói célkitűzésre tekintettel kell értelmezni. Ennek célja ugyanis az, hogy kiegyenlítse a fogyasztó szerződés szerinti pozícióját, megakadályozva, hogy a fogyasztóra nézve a tisztességtelen feltételek kötelezettséget jelentsenek. E rendelkezésnek azonban nem célja a vállalkozó védelme, akinek számára egy vagy több feltétel kimaradása esetleg kevésbé előnyös lehet, és ennek következtében érdeke fűződhet ahhoz, hogy megszabaduljon a szerződéses kötelezettségeitől. [14] A 6. cikk (1) bekezdése a védelmi funkcióját illetően az ellenkezőjébe fordulna át, ha egy vagy több feltétel érvénytelensége mindig és más tényezőktől függetlenül a szerződés egészének érvénytelenségét eredményezné.

51. Ennélfogva a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt rendelkezés úgy értelmezhető, hogy a tagállamok tisztességtelen feltétel megléte esetén főszabály szerint nem kötelesek a szerződés egészének érvénytelenségét elrendelni. Az érvénytelenség következménye a fogyasztóra nézve – főszabály szerint – sokkal inkább az érintett feltételre korlátozható, miközben maga a szerződés továbbra is érvényes. [15]

b) A szerződés egészének kivételes érvénytelensége

52. Mindazonáltal a szerződés fennmaradásának jogkövetkezménye – ahogy az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének második félmondatában szereplő feltételes mondatból („ha”) egyértelműen megállapítható – nem kivétel nélkül érvényesül. A szerződésnek akkor kell mindkét félre nézve továbbra is érvényesnek lennie a tisztességtelen feltétel kihagyásával, ha ez egyáltalán lehetséges. Ez *a contrario* azt jelenti, hogy a szerződés nem jelent kötelezettséget olyan esetekben, amelyekben az a tisztességtelen feltétel kihagyásával nem teljesíthető.

13 — Tizzano főtanácsnok C-302/04. sz. Ynos-ügyre vonatkozó 2005. szeptember 22-i indítványa (a 2006. január 10-én hozott ítélet, EBHT 2006., I-371. o.).

14 — Uo., 80. pont.

15 — Ebben az értelemben Pfeiffer, T., *Das Recht der Europäischen Union* (kiadó: E. Grabitz/M. Hilf), IV. kötet, A5., 6. cikk, 10. pont, 3. o., aki az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének második félmondatának szövegéből arra következtet, hogy valamely feltétel tisztességtelen volta jogkövetkezményeinek (a nemzeti jog függvényében a feltétel nem létezése, abszolút vagy relatív érvénytelensége vagy kötelező jellegének hiánya) általában a tisztességtelen feltételekre kell korlátozódniuk, ami egyúttal azt jelenti, hogy a szerződés többi része továbbra is érvényesen fennáll.

53. Ez a megállapítás azt a további kérdést eredményezi, hogy milyen kritériumok alapján kell megítélni azt, hogy valamely szerződés a tisztességtelen feltétel kihagyásával e rendelkezés szerint egyáltalán „teljesíthető-e”. E kérdés tisztázása éppen arra a körülményre tekintettel bizonyul relevánsnak, hogy a kérdést előterjesztő bíróság arról kér tájékoztatást, hogy milyen jelentőséggel bír a fogyasztónak a szerződés hiányzó kötőerejéhez fűződő tényleges, illetve feltételezett érdeke.

54. Ahogy az eljárásban részt vevő több fél helytállóan kifejtette, elméletileg szubjektív vagy objektív kritériumok alapján történő értékelés jön tekintetbe. Szubjektív kritériumok alapján történő értékelés esetén, amelynek során a fogyasztónak mint szerződő félnek a tényleges, illetve feltételezett érdeke releváns, a nemzeti bíróság feladata, hogy egyedileg vizsgálja, hogy a szerződés teljes érvénytelensége a fogyasztóra nézve kedvezőbb-e. Elképzelhető azonban objektív kritériumok alapján történő értékelés is, melynek során releváns kritériumként például azt lehetne figyelembe venni, hogy a szerződés egyes feltételek érvénytelensége ellenére teljesíthető-e.

55. Főszabály szerint a kérdést előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésével meghatározza az elvégzendő jogi vizsgálat tárgyát. E tekintetben utalni kell arra, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés tárgya kizárólag a valamely szerződés esetleges fennmaradásának megítélésével kapcsolatos szubjektív kritériumok – nevezetesen valamely szerződés esetleges kedvező volta a fogyasztóra nézve – esetleges relevanciája. E tekintetben a Bíróság által elvégzendő vizsgálat elvileg e vonatkozásra szorítkozhatna, anélkül hogy mindenképpen szükséges lenne a vizsgálat tárgyának kiterjesztése és más kritériumok esetleges relevanciájának vizsgálata. Ezért először azt fogom vizsgálni, hogy a tagállamok a 93/13 irányelv alapján kötelesek-e a nemzeti rendelkezéseikben előírni, hogy egy részlegesen érvénytelen szerződés esetleges fennmaradásának kérdése tekintetében figyelembe kell venni a fogyasztónak ugyanezen szerződés további kötőerejéhez fűződő tényleges, illetve feltételezett érdekét.

56. Véleményem szerint erre a kérdésre egyértelműen nemleges választ kell adni. Nyomós érvek szólnak az olyan értelmezés ellen, miszerint azt a kérdést, hogy valamely szerződés a tisztességtelen feltétel kihagyásával a 6. cikk (1) bekezdésének második félmondata szerint teljesíthető-e, szubjektív körülmények alapján kell megítélni.

57. Az ilyen értelmezéssel szembeni érvként már a 93/13 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének szövege felhozható.

58. Az irányelv ugyanis nem tartalmaz arra vonatkozó nyelvi utalást, hogy a szerződés egésze érvénytelen abban az esetben, ha ez a fogyasztóra nézve kedvezőbb. E rendelkezés megfogalmazásának módja sokkal inkább arra enged következtetni, hogy az irányelvet elfogadó jogalkotó arra törekedett, hogy a szerződés egészének érvénytelenségét csak korlátozott kivételes esetekre írja elő. Ez abból a tényből állapítható meg, hogy erre a jogkövetkezményre csak egy mellékmondatban utal, és azt csak világosan meghatározható esetekre korlátozza. Az irányelv e rendelkezése különböző nyelvi változatainak összehasonlítása azt az itt képviselt értelmezést támasztja alá, miszerint főszabály a szerződés fennmaradása, és ez nem függhet például valamely, a fogyasztóra nézve kedvezőbb helyzettől.

59. Ezt az értelmezést erősíti meg a 93/13 irányelv huszonkettedik preambulumbekezdése, amelyet e tekintetben még egyértelműbben fogalmaztak meg, mint magát a rendelkezést. Ebből kitűnik, hogy – az egyes tisztességtelen feltételek kötelező erejének a 6. cikk (1) bekezdésében előírt hiánya ellenére – „ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is kötelezi a feleket”. Ez a megfogalmazás a szóban forgó szerződés fennmaradásának objektív lehetőségére utal. Mindenesetre annak eldöntését, hogy a szerződés fennmaradhat-e, nem engedik át kizárólag az egyik szerződő fél számára, hanem úgy tűnik, hogy e kérdés objektív, semleges megítélés alá tartozik. Az irányelvet elfogadó jogalkotó sehol sem rögzíti, hogy az a körülmény, hogy a szerződés kötelező erejének hiánya a fogyasztóra nézve kedvezőbb,

releváns kritérium lenne. Amennyiben az irányelvet elfogadó jogalkotó jelentőséget tulajdonított volna e vonatkozásnak, felvett volna a rendelkezésbe egy szubjektív kritériumot, mint például azt, hogy a fogyasztótól elvárható, hogy továbbra is kötelezettséget jelentsen számára egy részlegesen érvénytelen szerződés. Ennek mellőzése a megfelelő rendelkezéssel szembeni tudatos döntésre utaló körülmény.

60. Következésképpen mindenesetre a 93/13 irányelvnek sem a szövegéből, sem pedig a rendszeréből nem vezethető le, hogy annak megítélése során, hogy a szerződés a tisztességtelen feltétel kihagyásával a 6. cikk (1) bekezdése értelmében teljesíthető-e, a fogyasztó helyzete és a számára a szerződés megszűnése révén létrejövő esetlegesen kedvezőbb helyzet jelentőséggel bír.

61. Ugyanerre a következtetésre jutunk, ha az értelmezés során figyelembe vesszük a 93/13 irányelv célját és értelmét.

62. Ahogy már a jelen indítvány bevezetésében kifejtettem, a 93/13 irányelvvel létrehozott védelmi rendszer azon a megállapításon alapul, hogy a fogyasztó mind a tárgyalási lehetőségeit, mind pedig információs szintjét illetően hátrányosabb helyzetben lévő szerződő félnek minősül, ami azzal a következménnyel jár, hogy rendszerint elfogadja a vállalkozó által előre megfogalmazott feltételeket anélkül, hogy azok tartalmát befolyásolhatná. A felek szerződésből eredő jogainak és kötelezettségeinek esetlegesen ebből következő, az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerinti egyenlőtlenségét az uniós jogalkotó akarata szerint azzal kell ellensúlyozni, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése szerint meg kell állapítani, hogy a tisztességtelennek minősülő feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve. A Bíróság e rendelkezést helytállóan olyan kógens rendelkezésként értelmezi, amely végeredményben arra irányul, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítse.

63. Ahogy a hatodik preambulumbekezdéséből megállapítható, a 93/13 irányelv célja, hogy „e szerződésekből töröljék a tisztességtelen feltételeket”. Ahogy már megállapítottam, a szóban forgó irányelv nem irányul azonban arra, hogy szerződéseket az azokban szereplő tisztességtelen feltétel alapján egészében érvénytelennek minősítsenek. Az irányelvet elfogadó jogalkotó célja kizárólag az egyensúly létrehozása, nem pedig a szerződés egészének megszüntetése. Szerződések egészének a fogyasztó érdekétől függő érvénytelenné minősítése révén nem jönne létre egyensúly a szerződő felek között. A két fél szerződési szabadsága keretében kötött szerződés egyensúlyának létrehozása érdekében végrehajtott kiigazító beavatkozás révén a szerződést éppen hogy orvosolni, és semmiképpen sem megsemmisíteni kell.

64. Ezenkívül megsemmisítenék a gazdasági szereplők önálló kereskedelmi tevékenységének alapját. A szerződési szabadság lenne az olyan szabályozási rendszer áldozata, amely szerződések egészének érvénytelenségét kategorikusan és kivétel nélkül rendeli el, amennyiben az akár csak az egyik szerződő fél számára hasznos. Az egyoldalúan kedvezőbb helyzetben lévő fogyasztó ugyanis mentesülne azon felelősség alól, hogy valamely szerződéses kötelezettségvállalás előtt alaposan mérlegelje az előnyöket és a hátrányokat, és ennek megfelelően ésszerűen járjon el. Az irányelvet elfogadó jogalkotó által követetett megközelítés ezt az elvet, amely magas rangot foglal el az uniós jogrenden belül[16], annyiban megfelelően figyelembe veszi, hogy a szerződő felek közötti egyensúly létrehozásához szükséges minimumra szorítkozik, miközben egyébként a szerződő feleknek a fennálló, önként létrehozott megállapodásokhoz való kötöttségét írja elő.

16 — A Bíróság az ítélkezési gyakorlatában gyakran hivatkozott a magánautonómia elvére az egyes megjelenési formáiban. Lásd a C-499/04. sz. Werhof-ügyben 2006. március 9-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-2397. o.) 23. pontját; a C-240/97. sz., Spanyolország kontra Bizottság ügyben 1999. október 5-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-6571. o.) 99. pontját; a C-215/97. sz., Bellone kontra Yokohama ügyben 1998. április 30-án hozott ítélet (EBHT 1998., I-2191. o.) 14. pontját, valamint a C-90/90. és C-91/90. sz., Neu és társai egyesített ügyekben 1991. július 10-én hozott ítélet (EBHT 1991., I-3617. o.) 13. pontját.

65. Teljesen másképpen alakulna tehát a jogi helyzet, ha annak a kérdésnek a megítélése, hogy valamely, tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződés fennmaradhat-e, kizárólag ahhoz igazodna, hogy mi a fogyasztó számára legkedvezőbb helyzet. Itt ugyanis fennállna annak veszélye, hogy a fogyasztó és a vállalkozó közötti viszony újra egyenlőtlenné válna, mégpedig ezúttal kizárólag a fogyasztó javára. A szerződéses jogokban és kötelezettségekben a vállalkozó javára fennálló különbséget kiküszöbölnék, ami megfelelne az irányelvek célkitűzéseinek, az irányelvet elfogadó jogalkotó által célul kitűzött egyensúly azonban nem lenne biztosítva. Az irányelvet elfogadó jogalkotó a fogyasztót érintő hátrányok kiegyenlítését tartotta szem előtt. Nem feltételezhető azonban, hogy olyan jogi helyzetet akart biztosítani a fogyasztó számára, amely túlmegy azon a helyzeten, amellyel két egyenrangú szerződő fél kereskedelmi ügyletek esetében szokásosan rendelkezik. Szigorúan véve nincs is objektíven igazolható indok arra, hogy a fogyasztót olyan kötelezettségek alól mentesítsék, amelyeket valamely egyenrangú féllel kötött szerződés ír elő számára, amennyiben ezeket a kötelezettségeket önként és azok terjedelmének ismeretében vállalta.

66. Ez megfelel Tizzano főtanácsnok álláspontjának is, amelyet az Ynos-ügyben ismertetett indítványában fejtett ki. Ebben megállapította, hogy attól a 93/13 irányelvben foglalt szabálytól, miszerint a szerződésnek tisztességtelen feltétel jelenléte ellenére érvényesnek kell maradnia, csak akkor lehet eltérni, ha maga a szerződés objektív módon nem áll meg a tisztességtelen feltétel nélkül, akkor viszont nem, ha utólagos értékelés alapján derül ki, hogy az egyik fél nem kötötte volna meg a szerződést e feltétel nélkül. [17]

67. A szükségességgel összefüggésben felhozott azokat az érveket, hogy tiszteletben kell tartani a szerződési szabadság elvét, valamint biztosítani kell a vállalkozó és a fogyasztó közötti szerződéses kapcsolatok egyensúlyát, végső soron az irányelv egy további célkitűzésének fényében kell értékelni. Emlékeztetni kell ugyanis arra, hogy a 93/13 irányelvet az első preambulumbekezdése alapján a belső piac fokozatos létrehozására tekintettel fogadták el. [18] Ahogy a második és a harmadik preambulumbekezdéséből megállapítható, az irányelv célja, hogy a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekre vonatkozó tagállami jogszabályok között fennálló feltűnő eltéréseket megszüntessék. A fogyasztók jobb védelme mellett az irányelvet elfogadó jogalkotó szándéka a hetedik preambulumbekezdés szerint az volt, hogy az irányelv alkalmazási területén az üzleti tevékenységet előmozdítsák („mivel ez az áruk eladóit és a szolgáltatások nyújtóit segíteni fogja áruértékesítési és szolgáltatásnyújtási tevékenységükben, mind a saját országukban, mind a belső piac egészében”). Mindazonáltal üzleti tevékenység csak ott tud kialakulni, ahol a gazdasági szereplők számára biztosítják a jogbiztonságot. Ehhez tartozik a gazdasági szereplőknek a szerződéses viszonyok fennállásába vetett bizalmának védelme. Az olyan szabályozás, amely szerint valamely szerződés egészének érvényessége csupán az egyik szerződő fél érdekétől függ, ezt a bizalmat nem csak nem tudja előmozdítani, hanem hosszú távon meg is rendíthetné. Ahogy ezáltal a vállalkozók fogyasztókkal való szerződéskötési hajlandósága bizonyára csökken, bizonyos körülmények között a belső piac létrehozásának célja ugyanolyan mértékben meghiúsulhatna. Ezt a 93/13 irányelv 6. cikkében foglalt rendelkezés figyelembe veszi, azáltal hogy arra szorítkozik, hogy biztosítsa az egyensúlyt a szerződéses viszonyokban.

68. A fenti megfontolásokból az következik, hogy a fogyasztónak a szerződés tisztességtelennek nem minősülő részéhez való szubjektív viszonya nem tekinthető olyan döntő kritériumnak, amely annak további sorsát meghatározza. Véleményem szerint sokkal inkább más tényezők lehetnek relevánsak, mint például a szerződés további teljesítésének objektíven megítélendő tényleges

17 — A 13. lábjegyzetben hivatkozott Ynos-ügyben ismertetett indítvány 79. pontja.

18 — Ebben az összefüggésben figyelembe kell venni, hogy a Közös Piac céljával az uniós jogalkotó egyúttal a magánautonómia elvét feltételezte, amely a már említett szerződési szabadságban fejeződik ki. A magánautonómia, a piacgazdaság és a verseny kölcsönösen feltételezi egymást (lásd Riesenhuber, K., *Privatrechtsgesellschaft: Entwicklung, Stand und Verfassung des Privatrechts*, Tübingen 2007., 13. és azt követő oldal). A magánautonómia piac fennállását feltételezi, és versenyt eredményez; a verseny torzulástól való védelme biztosítja a piac fennállását, és ezzel az érdekeltek választási szabadságát. A jogviszonyok magánszemélyek általi, akaratuk szerinti önálló létesítésének elve az alapvető szabadságok közös alapja, amelyek kiterjesztik az önálló cselekvés lehetőségét a tagállamok határain túlmenően.

lehetősége.[19] Ez utóbbit bizonyos körülmények között akkor lehetne elutasítani, ha egy vagy több feltétel érvénytelensége következtében a szerződéskötés alapja mindkét szerződő fél szempontjából megszűnt.[20] A szerződés egészének érvénytelensége például akkor jöhetne kivételesen tekintetbe, ha megállapítható lenne, hogy az ügyletet az érvénytelen rész nélkül mindkét fél egyező, tényleges vagy feltételezett akarata szerint nem kötötték volna meg, mivel a szerződés *célja* vagy *jogi természete* már nem azonos. Annak vizsgálata, hogy ezek a feltételek a konkrét esetben teljesülnek-e, a 93/13 irányelvet, illetve az azt átültető jogot alkalmazó nemzeti bíróság feladata.

69. A nemzeti bíróságnak azon kérdés megítélése során, hogy valamely szerződés tisztességtelen feltétel megléte ellenére teljesíthető-e[21], nem utolsósorban a nemzeti jog ismerete, de az elbírálandó ügy ténybeli keretfeltételeinek ismerete alapján is különleges szerep jut. Ebben az összefüggésben meg kell említeni például a Freiburger Kommunalbauten ügyben hozott ítéletet[22], amelyben a Bíróság rámutatott arra, hogy azon kérdést illetően, hogy valamely egyedi szerződési feltétel tisztességtelen jelleggel bír-e, vagy sem, a 93/13 irányelv 4. cikke kifejti, hogy ezt a kérdést „a szerződés tárgyát képező áruk vagy szolgáltatások természetének figyelembevételével, és a szerződés megkötésének időpontjában fennálló, a szerződés megkötését kísérő összes körülményre hivatkozva kell megválaszolni”[23]. Ebben az ítéletben a Bíróság különösen annak szükségességére utalt, hogy a szóban forgó szerződési feltételt a releváns nemzeti jog átfogó összefüggésében kell vizsgálni. A Bíróság ugyanis arra a következtetésre jutott, hogy az elvégzendő vizsgálat során „értékelni kell azokat a következményeket is, amelyeket az említett feltétel a szerződésre irányadó jog keretében előidézhet, ami a nemzeti jogrend szerinti vizsgálatot feltételez”[24]. Rögzíteni kell tehát, hogy a nemzeti bíróság olykor azon kérdés tekintetében is jelentős szerepet tölt be, hogy a szerződés a részleges érvénytelenség ellenére teljesíthető-e.[25]

70. Összefoglalásképpen meg kell állapítani, hogy a tagállamok az uniós jog szerint nem kötelesek a nemzeti rendelkezéseikben előírni, hogy valamely fogyasztói szerződésben alkalmazott tisztességtelen feltételek megállapítása esetén e szerződés egésze nem jelent kötelezettséget a fogyasztóra nézve, ha ez a fogyasztó számára kedvezőbb. Következésképpen a 93/13 irányelvvel rögzített védelmi szintet sem csökkentik, ha a tagállamok jogában valamely szerződés érvényességének megítélése során nem tulajdonítanak jelentőséget a fogyasztó azon tényleges, illetve feltételezett akaratának, hogy az ilyen szerződés ne jelentsen kötelezettséget rá nézve.

19 — Kapnopoulou, E., *Das Recht der missbräuchlichen Klausel in der Europäischen Union*, Tübingen 1997., 152. o., mindenesetre nem lát lehetőséget a szerződés további teljesítésére, ha a hézagok, amelyeket az ilyen szerződés egyes feltételek tisztességtelen voltának megállapítása után maga után hagy, végső soron túl terjedelmesnek bizonyulnak.

20 — A szerződés fennmaradásának feltétele, hogy a szerződés – a német szöveg szerint – „auf derselben Grundlage” („ugyanazon az alapon”) teljesíthető. E kissé homályos megfogalmazás alatt az egyébként változatlan feltételekkel történő fennmaradás értendő. Ez a más nyelvű szövegekkel való összehasonlításból következik, amelyek egybehangzóan a szerződési feltételeket (franciául: „selon les mêmes termes”; angolul: „upon these terms”; olaszul: „secondo i medesimi termini”; spanyolul: „en los mismos términos”) említik. Ez a feltétel akkor teljesül, ha a szerződés a célja és a jogi természete szerint a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető (lásd Pfeiffer, T., a 15. lábjegyzetben hivatkozott mű, 11. pont, 3. o.).

21 — Lásd a 6. lábjegyzetben hivatkozott Pohotovost'-ügyben hozott végzés 61. pontját.

22 — A C-237/02. sz. Freiburger Kommunalbauten ügyben 2004. április 1-jén hozott ítélet (EBHT 2004., I-3403. o.).

23 — Uo., 21. pont.

24 — Uo. Valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellege megállapításának következményei jogrendenként eltérőek lehetnek. Nem utolsósorban ezért rögzíti a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése semleges módon, hogy a tisztességtelen feltételek „nem jelentenek kötelezettséget” a fogyasztóra nézve. Ez a rendelkezés arra szorítkozik, hogy bizonyos eredményt írjon elő, amelynek elérését a tagállamoknak az irányelv átültetése során biztosítaniuk kell, azt azonban nem határozza meg pontosan, hogy az érintett feltételt hatálytalannak, illetve érvénytelennek kell-e minősíteni. Ezt az irányelv sokkal inkább átengedi a pontos jogkövetkezményt szabályozó nemzeti jog számára. A semleges fogalmaknak az uniós jogalkotó általi alkalmazása végső soron a polgári jogrendek és a polgári jogi hagyományok Unión belüli sokféleségének felismerésén alapul (az európai polgári jog eredetéről lásd Rainer, M., *Introduction to Comparative Law*, Bécs, 2010., 27. és azt követő oldalak).

25 — Lásd Kapnopoulou, E., a 19. lábjegyzetben hivatkozott mű, 151. o., aki rámutat arra, hogy a 93/13 irányelv nem tartalmaz kimerítően szabályozott koncepciót a jogkövetkezmények tekintetében. Az irányelv csak iránymutatásokat ír elő, és az egyes jogkövetkezmények pontos meghatározását illetően a tagállamok nemzeti jogára utal. A nemzeti jogrendek feladata annak meghatározása, hogy mi történjen a hiányos szerződéssel. Esettől függően a diszpozitív jog figyelembevétele, a szerződés kiegészítő értelmezése, a szerződés átértelmezése vagy a teljes érvénytelenség jön tekintetbe.

2. A tagállamok szabályozási mozgástere a védelmi szint emelésével kapcsolatban

71. Mindazonáltal emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv, ahogy a tizenkettedik preambulumbekezdéséből egyértelműen megállapítható, a tisztességtelen feltételekre vonatkozó nemzeti jogszabályoknak csak részleges és minimális harmonizációját végzi el.[26] Az ezen irányelv alapjául szolgáló minimumharmonizációs megközelítés lényeges normatív kifejeződése a 8. cikkben szereplő felhatalmazás, amely kifejezetten előírja a tagállamok számára azt a jogot, hogy az ezen irányelv által szabályozott területen a Szerződéssel összhangban lévő szigorúbb rendelkezéseket fogadjanak el vagy tartsanak hatályban annak érdekében, hogy a fogyasztóknak magasabb szintű védelmet biztosítsanak. E rendelkezésből egyúttal *a contrario* megállapítható, hogy a lefelé történő eltérés, azaz az irányelv célkitűzése mögött maradó fogyasztóvédelmi szint nem lenne összhangban az irányelv követelményeivel. Ahogy már a Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ügyben ismertetett indítványomban megállapítottam, e minimumharmonizációs megközelítés széles mérlegelési jogkört biztosít a tagállamok számára[27], amelyet csak az uniós jog általános korlátai korlátoznak, elsősorban az elsődleges jog.[28]

72. A tagállamok ezért a fogyasztók védelme érdekében az érvénytelenség következményeit is szabályozhatják a 93/13 irányelv 6. cikkében előírtaknál szigorúbban. A 8. cikkre alapított olyan szigorúbb nemzeti jogszabályok elfogadása, amelyek egy vagy több tisztességtelen feltétel megléte esetén valamely szerződés egészének érvénytelenségét írják elő, amennyiben ez a fogyasztó számára kedvezőbb[29], az uniós jogalkotó által biztosított felhatalmazás jogszerű gyakorlásának minősül magasabb szintű fogyasztóvédelem biztosítása érdekében.

73. Mindaddig nem állnak fenn kétségek az ilyen, a fogyasztóvédelmet szolgáló nemzeti szabályozásnak a belső piac létrehozásával kapcsolatos, fent említett célkitűzéssel[30] való összeegyeztethetőségét illetően, ameddig az alapvető szabadságokat nem korlátozzák aránytalanul.[31] E kérdés megítélése azonban végső soron az adott nemzeti szabályozás tartalmától függ.

74. Mindezekből az következik, hogy a tagállamok jogosultak a nemzeti jogrendjeikben előírni a szerződés egészének érvénytelenségére vonatkozó jogkövetkezményt azokra az esetekre, amelyekben az a fogyasztó számára kedvezőbb, mint a szerződés fennmaradása. Az érvénytelenség jogkövetkezményének az érintett szerződési feltételre való korlátozását az uniós jog nem követeli meg.

C – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről*

75. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés két részkérdésből áll. Az első részkérdésével a kérdést előterjesztő bíróság arról kér tájékoztatást, hogy az APRC-nek valamely fogyasztói hitelszerződésben történő téves megjelölése a 2005/29 irányelv szerinti tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősül-e. A második részkérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt szeretné megtudni, hogy milyen következményekkel jár a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatkénti ilyen minősítés az érintett szerződés érvényességére nézve.

26 — Lásd a C-484/08. sz. Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ügyben 2010. június 3-án hozott ítélet (EBHT 2010., I-4785. o.) 28. és 29. pontját.

27 — Uo., 28. és 29. pont.

28 — A tagállamoknak az irányelv 8. cikkében foglalt felhatalmazás gyakorlása során figyelembe kell venniük az uniós jog általános korlátait. Ezalatt az alapvető szabadságokat magában foglaló elsődleges jog, valamint az egyéb másodlagos jog értendő (lásd Kapnopoulou, E., a 19. lábjegyzetben hivatkozott mű, 163. o.).

29 — Ahogy Kapnopoulou, E., a 19. lábjegyzetben hivatkozott mű, 162. o., helytállóan megállapítja, a tagállamok ugyanis csak olyan szabályokat írhatnak elő, amelyek a 93/13 irányelv védelmi szintjével szemben „pluszt” jelentenek, nem pedig „mást”, vagy akár „mínuszt”.

30 — Lásd a jelen indítvány 67. pontját.

31 — Minek során a hitelnyújtás speciális üzletszerű tevékenységével összefüggésben elsősorban a szolgáltatásnyújtás szabadságára és kisebb mértékben a tőke szabad mozgására kell gondolni (lásd a C-452/04. sz. Fidium Finanz ügyben 2006. október 3-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-9521. o.] 43. pontját; a szolgáltatásnyújtás szabadságáról lásd Weiss, F. / Woolridge, F., *Free movement of persons within the Europaen Community*, 2. kiadás, Alphen aan den Rijn 2007., 123. és azt követő o.). Ingóságokra vonatkozó adásvételi szerződések esetében ezzel szemben az áruk szabad mozgása lenne releváns.

Első részkérdés: az APRC téves megjelölése mint tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat

a) A 2005/29 irányelvről

76. Az első kérdést illetően először is utalni kell arra, hogy a 2005/29 irányelv teljes mértékben harmonizálja az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlataira vonatkozó szabályokat. Ez azzal a következménnyel jár, hogy a tagállamok – eltérően a 93/13 irányelv átültetése esetétől – nem fogadhatnak el az irányelvben foglaltaknál korlátozóbb intézkedéseket, még a magasabb szintű fogyasztóvédelem biztosítása érdekében sem. [32]

77. A 2005/29 irányelv egyik központi rendelkezése az 5. cikk, amely előírja a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalmát, és ezenkívül felsorolja azokat a kritériumokat, amelyek alapján e tisztességtelen jelleg megállapítható. Az említett cikk (2) bekezdése értelmében tehát a kereskedelmi gyakorlat tisztességtelen, amennyiben ellentétes a szakmai gondosság követelményeivel, és a termékkel kapcsolatban jelentősen torzítja vagy torzíthatja az átlagfogyasztó gazdasági magatartását. Ezenfelül az 5. cikk (4) bekezdése a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok két pontosan elkülönített kategóriáját határozza meg, nevezetesen a „megtévesztő gyakorlatokat”, és az „agresszív gyakorlatokat”, amelyek az irányelv 6. és 7., illetve 8. és 9. cikkében meghatározott kritériumoknak felelnek meg. Végezetül az irányelv az I. mellékletében a kimerítő felsorolását tartalmazza annak a 31 kereskedelmi gyakorlatnak, amelyek az említett irányelv 5. cikkének (5) bekezdése értelmében „minden körülmények között” tisztességtelennek minősülnek. Következésképpen, amint azt az irányelv (17) preambulumbekezdése kifejezetten kijelenti, kizárólag ezek azok a kereskedelmi gyakorlatok, amelyeket az irányelv 5–9. cikkének rendelkezései szerint történő eseti vizsgálat nélkül is tisztességtelennek kell tekinteni.

78. A nemzeti bíróságok és hatóságok jogalkalmazása számára ebből az következik, hogy először is a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok 31 esetét felsoroló I. mellékletbeli listával kell kezdeni. Ha a kereskedelmi gyakorlat az egyik tényállás alá sorolható, meg kell tiltani; további vizsgálatra – például a hatások tekintetében – nem kerül sor. Ha a konkrét tényállás nem tartozik a lista által tiltott gyakorlatok közé, azt kell megvizsgálni, hogy a generálklauzula által szabályozott esetek egyike – megtévesztő vagy agresszív – áll-e fenn. Csak ha nem ez a helyzet, akkor alkalmazandó közvetlenül az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének generálklauzulája. [33]

b) A 2005/29 irányelv hatálya

i) Kereskedelmi gyakorlat fennállása

79. Mielőtt azonban rátérnénk valamely kereskedelmi gyakorlat tisztességtelen jellegének az egyedi eset összes körülményei alapján történő vizsgálatára, meg kell állapítani, hogy az alapügyre fennáll-e egyáltalán a 2005/29 irányelv hatálya. Ehhez az alapügy tárgyát képező üzleti tevékenységnek, nevezetesen a fogyasztói hitelszerződés megkötésének meg kellene felelnie a 2. cikk d) pontjában foglalt, „az üzleti vállalkozásoknak a fogyasztókkal szemben folytatott kereskedelmi gyakorlatai” jogi fogalommeghatározásának.

80. Ezzel kapcsolatban rá kell mutatni arra, hogy az irányelv 2. cikkének d) pontja a „kereskedelmi gyakorlatok” fogalmat különösen tágan határozza meg akként, hogy az „a kereskedő által kifejtett tevékenység, mulasztás, magatartási forma vagy megjelenítési mód, illetve kereskedelmi kommunikáció – beleértve a reklámot és a marketinget is –, amely közvetlen kapcsolatban áll

32 — Lásd a C-540/08. sz. Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag ügyben 2010. november 9-én hozott ítélet (EBHT 2010., I-10909. o.) 27. és 30. pontját, a C-304/08. sz. Plus Warenhandelsgesellschaft ügyben 2010. január 14-én hozott ítélet (EBHT 2010., I-217. o.) 41. pontját, valamint a C-261/07. és C-299/07. sz., VTB-VAB és Galatea egyesített ügyekben 2009. április 23-án hozott ítélet (EBHT 2009., I-2949. o.) 52. pontját.

33 — Lásd a Plus Warenhandelsgesellschaft ügyben 2009. szeptember 3-án ismertetett indítványom 74. pontját (a 32. lábjegyzetben hivatkozott ítélet).

valamely terméknek a fogyasztó részére történő eladásösztönzésével, értékesítésével vagy szolgáltatásával”[34]. Ez a meghatározás kiterjed tehát valamely vállalkozó összes olyan tevékenységére, amely arra irányul, hogy a fogyasztót szerződéskötésre ösztönözze.[35] E tág meghatározás szerint az alapügyben szóban forgó, fogyasztók részére történő üzletszerű hitelnyújtás is olyan tevékenységnek minősülhet, amely valamely termék, nevezetesen egy pénzügyi szolgáltatás eladásával függ össze. Ennélfogva az alapügyben – a szlovák kormány álláspontjával ellentétben[36] – a 2005/29 irányelv 2. cikkének d) pontja szerinti „kereskedelmi gyakorlatokról” van szó.

ii) Az irányelv 3. cikkének (2) bekezdésében foglalt korlátozó rendelkezés jelentősége

81. Mivel az alapügyben szóban forgó tevékenység megfelel a legtágabb értelemben vett „kereskedelmi gyakorlatok” fogalmának, a 2005/29 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerinti hatály egyúttal fennállónak tekinthető.

82. Mindazonáltal ebben az összefüggésben felmerül az a kérdés, hogy a 2005/29 irányelv releváns-e egyáltalán az alapügy problémájának kezelése során. Bizonyos körülmények között a jogkövetkezmények szintjén történő alkalmazása kizárt lehetne. Ehhez azonban először az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyát kellene megállapítani. Ez utóbbi az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések és az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban foglalt fejtegetések ésszerű értelmezése mellett annak a kérdésnek a megválaszolására irányul, hogy helyteleníti-e, és az érintett szerződési feltétel érvénytelenségének elrendelésével szankcionálja-e az uniós jog azt a körülményt, hogy valamely vállalkozó fogyasztói szerződés megkötése során téves adatokat közöl, minek során az alapügyben a valósnál alacsonyabb mértékű APRC megjelöléséről van szó.

83. A 2005/29 irányelv relevanciájával kapcsolatos kérdés éppen azért merül fel, mert ez a jogi aktus nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek jogkövetkezményként az ilyen feltétel érvénytelenségét írnák elő. Ehelyett a 2005/29 irányelv 3. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „ez az irányelv nem érinti a szerződések jogát és különösen a szerződések érvényességére, létrejöttére és joghatásaira vonatkozó szabályokat”. Ez a rendelkezés mind a szövege („nem érinti”) szerint, mind pedig az irányelv hatályát, valamint a más uniós jogi aktusokhoz való viszonyát rögzítő 3. cikkben való rendszertani elhelyezkedése szerint olyan korlátozó rendelkezésként értelmezendő, amely az uniós jogalkotó kifejezett akarata szerint ezeknek a különös uniós jogi rendelkezéseknek az alkalmazását engedélyezi, mégpedig a 2005/29 irányelv esetleges alkalmazhatósága ellenére. Ilyen módon lehetséges az érintett jogi aktusokban előírt, a fogyasztók védelmét szolgáló különleges eszközök alkalmazása. Az a körülmény, hogy a 2005/29 irányelv bizonyos tényállásra alkalmazandó, a 3. cikk (2) bekezdésében foglalt rendelkezés alapjául szolgáló koncepció szerint semmiképpen sem csorbíthatja a szerződések joga alapján a fogyasztót megillető olyan jogvédelmi lehetőségeket, mint például a szerződés felmondása vagy az ellenszolgáltatás csökkentése.

84. A 93/13 irányelv rendelkezései kétségtelenül a 2005/29 irányelv 3. cikkének (2) bekezdésében említett, a szerződések jogát és különösen valamely szerződés érvényességét szabályozó rendelkezések közé tartoznak. Az elöljáróban ismertetett, ezzel az irányelvvel létrehozott védelmi rendszer ugyanis, amelynek lényeges eleme a 6. cikkben foglalt rendelkezés, a szerződések jogának vonatkozásait érinti, főképp mivel az üzleti vállalkozások által fogyasztókkal szemben alkalmazott egyes szerződési feltételek érvényességét szabályozza. Ebben a két különböző kategóriába tartozó magánszemélyek közötti *egyedi szerződéses jogviszonyokat* úgy *szabályozzák*, hogy a tisztességtelen feltételek ne jelentsenek

34 — Lásd a 32. lábjegyzetben hivatkozott Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag ügyben hozott ítélet 17. pontját.

35 — Lásd Orlando, S., „The Use of Unfair Contractual Term as an Unfair Commercial Practice”, *European Review of Contract Law*, 7. kötet, 2007., 1. pont, 40. o., akinek véleménye szerint a kereskedelmi gyakorlatok magukban foglalják valamely vállalkozó minden olyan tevékenységét, amely befolyásolhatja a fogyasztóknak a szerződéskötés tárgyában hozott döntését.

36 — Lásd a szlovák kormány beadványának 13. pontját.

kötelezettséget a fogyasztóra nézve, minek során a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a polgári jogi jogrendjeik ezt a jogkövetkezményt elő is írják.[37] A 2005/29 irányelv 3. cikkének (2) bekezdésében foglalt korlátozó rendelkezés következetes alkalmazásával a 93/13 irányelv rendelkezéseit megfelelően nem érintettnek kellene tekinteni.

85. Mivel nem a 2005/29 irányelv, hanem a 93/13 irányelv írja elő bizonyos feltételek mellett az egyes szerződési feltételek érvénytelenségének jogkövetkezményét, az előbbi irányelvet végeredményben irrelevánsnak kell tekinteni az alapügyben fennálló probléma kezelése szempontjából. Az említett irányelv egyik rendelkezése sem vehető figyelembe a vita tárgyát képező szerződési feltétel érvénytelenné minősítésének jogalapjaként.[38] Úgy tűnik egyébként, hogy közvetett módon a kérdést előterjesztő bíróság is ebből a megállapításból indul ki, mivel a még vizsgálandó második részkérdésben azokról a jogi következményekről kér tájékoztatást, amelyekkel a 2005/29 irányelv szerinti tisztességtelen kereskedelmi gyakorlattá minősítés esetlegesen járna a 93/13 irányelv 6. cikkének alkalmazására nézve. A 2005/29 irányelv 5. és azt követő cikkei, valamint a 93/13 irányelv 6. cikke közötti kölcsönhatásra vonatkozóan terjesztenek elő tehát kérdést, ami az utóbb említett irányelvi rendelkezés értelmezését is meg fogja követelni.

iii) Közbenső következtetés

86. Összefoglalásképpen meg kell tehát állapítani, hogy a 2005/29 irányelv – legalábbis a jogkövetkezmények szintjén – az alapügyhöz hasonló ügyre nem alkalmazandó.

c) Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat fennállása

i) A fogyasztóvédelmi jog koherens értelmezésének szükségessége

87. Ezzel elvileg szükségtelenné válnak az azzal kapcsolatos további fejtegetések, hogy a vita tárgyát képező tevékenység teljesíti-e a szóban forgó irányelv 5. és azt követő cikkeinek értelmében vett „tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok” fogalmi ismérveit.

88. Mindazonáltal az uniós jogalkotó azon döntése, hogy a 2005/29 irányelv az egyedileg meghatározott esetekben a jogkövetkezmények szintjén ne legyen alkalmazandó, nem jelenti szükségszerűen azt, hogy az az értékelés, amelyet az uniós jogalkotó ebben kifejezésre juttatott, és amely az említett irányelv rendelkezéseinek alapjául is szolgál, nincs hatással a vállalkozók és a fogyasztók közötti viszonyt szabályozó más jogi aktusok értelmezésére. A fogyasztóvédelem érdekében

37 — Ebben az értelemben Orlando, S., a 35. lábjegyzetben hivatkozott mű, rámutat arra, hogy a 93/13 irányelv 6. cikke a tisztességtelen feltételek, azaz a vállalkozók és a fogyasztók közötti egyedi szerződéses jogviszonyok egyik vonatkozásának jogi kezelését szabályozza. Hasonlóképpen Tilmann, I., *Die Klauselrichtlinie 93/13/EWG auf der Schnittstelle zwishen Privetrecht und öffentlichem Recht*, 10. o., aki szerint a 93/13 irányelv a magánjog Európai Unión belüli, az európai fogyasztóvédelmi irányelvek keretében történő egységesítésének szempontjából különös súllyal bír, mivel az a szerződések jogát, és ezáltal a magánjog egy központi területét érinti. A tagállamok nemzeti szerződési joga az irányelv átültetése révén jelentős változásokon ment keresztül. Az irányelv a különböző szerződési jogrendek fokozatos jogközelítését eredményezi, amely az európai magánjog kialakulásához vezető utat egyengeti. Hasonlóképpen Basedow, J., „Grundlagen des europäischen Privatrechts”, *Juristische Schulung*, 2004., 94. o., aki a 93/13 irányelv átültetését a magánjog egységesítése részének tekinti, és rámutat arra, hogy a 93/13 irányelvet különböző formákban ültették át, így például a nemzeti polgári törvénykönyvekben (Németország, Olaszország, Hollandia), külön fogyasztóvédelmi törvényben (Ausztria, Franciaország, Görögország, valamint részben Finnország és Spanyolország is), kereskedelmi gyakorlatokról (Belgium), fogyasztói szerződésekről (Svédország) és általános szerződési feltételekről (Spanyolország, Portugália) szóló külön törvényekben, végül pedig olyan jogi eszköz útján, amely csaknem szó szerint átvette az irányelvet (Egyesült Királyság, Írország). Micklitz, H–W., „AGB-Gesetz und die EG-Richtlinie über missbräuchliche Vertragsklauseln in Verbraucherverträgen”, *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 1993., 533. o., véleménye szerint az Unió a 93/13 irányelvvel avatkozott be először a polgári jog központi területébe.

38 — Ahogy Abbamonte, G., „The Unfair Commercial Practices Directive and its General Prohibition”, *The regulation of unfair commercial practices under EC directive 2005/29 – New rules and new techniques*, Norfolk 2007., 16. o., helytállóan megállapítja, azt a körülményt, hogy valamely fogyasztó azért kötött szerződést, mivel tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat áldozata lett, a 2005/29 irányelv szempontjából irrelevánsnak kell tekinteni, mivel ez az irányelv nem rendelkezik a szerződés érvénytelenségét eredményező jogi eszközről. Mindazonáltal a 2005/29 irányelv nem korlátozza a szerződések joga szerint a fogyasztókat megillető jogvédelmi lehetőségeket. A fogyasztóknak tehát polgári bíróság előtt kell jogvédelmet kérniük, minek során az a körülmény, hogy a szerződést tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat alkalmazásával kötötték, olyan fontos vonatkozás, amelyet a polgári bíróságnak figyelembe kell vennie.

elfogadott jogi aktusok rendszertani vizsgálata alapján megállapítható, hogy e jogi aktusok között sokféle kapcsolódás van, amelyeket az értelmezés keretében szintén figyelembe kell venni.[39] A fogyasztóvédelmi jog területén elfogadott uniós jogi aktusok tehát az egységes szabályozás egymást kiegészítő részeiként értelmezendők. Az Unió fogyasztóvédelmi jogában máig fennálló jogi széttagoltság[40] a történelmi fejlődés következménye, amelynek során az uniós jogalkotó egyes életviszonyokat a vállalkozások és a fogyasztók közötti ügyletek valódi belső piacának megvalósítására tekintettel lassanként és az elért vívmányokkal összhangban szabályozott. A 2005/29 irányelv a szerződések jogának szabályozásáról is csak azért mond le, mivel ezeket a vonatkozásokat az uniós jogalkotó már – többek között – a 93/13 irányelvben szabályozta. Mindkét irányelv egy saját, meghatározott életviszonyt szabályoz: a 2005/29 irányelv az olyan tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok alkalmazását akadályozza meg, amelyek a fogyasztók gazdasági magatartását lényegesen befolyásolhatják, miközben a 93/13 irányelv másfelől a tisztességtelen feltételeknek a fogyasztókkal kötött ügyletekben történő alkalmazását tiltja.

89. Önálló szabályozási aktusok fennállása ellenére az irányelvek hatályának világos elhatárolása nem mindig egyszerű. Ennek oka egyrészt az, hogy az irányelvek által szabályozott tevékenységek a valós életben gyakran összefolynak. Másrészt ez arra vezethető vissza, hogy a „kereskedelmi gyakorlatok” fogalmát nagyon tágan fogalmazták meg, és az végső soron számos üzleti tevékenységet magában foglal. Ez a körülmény a 2005/29 irányelvet bizonyos tekintetben általános szabályozássá teszi a különös szabályokkal, mint például a 93/13 irányelvben foglalt rendelkezésekkel szemben.[41] A 2005/29 irányelv 3. cikkének (2) bekezdésében foglalt korlátozó rendelkezés értelme és célja annak biztosítása, hogy a két irányelv között ne legyenek nemkívánatos átfedések a jogkövetkezmények szintjén.

90. Ez a korlátozás azonban nem öncél, hanem egy bizonyos, az uniós jogalkotó által létrehozott szabályozási koncepciót követ. E korlátozás különösen nem eredményezheti azt, hogy az olyan egységes tényállást, amelyre elvileg mindkét irányelv alkalmazandó lenne, jogilag eltérően értékeljék. Sokkal inkább a releváns jogi normák koherens értelmezésére van szükség az ellentmondásos értékelési eredmények elkerülése érdekében. Ez annál inkább szükséges, mivel e tekintetben mindkét irányelv konvergenciát mutat a védelmi irányát illetően, mivel mindkettő arra irányul, hogy védje az értékelési képességet és a döntési szabadságot a kereskedelmi ügyletek során.[42]

39 — Lásd Orlando, S., a 35. lábjegyzetben hivatkozott mű, 38. o., aki a 2005/29 és a 93/13 irányelv közötti „normatív koordináció” szükségességéről beszél a konfliktuspotenciálok hatástalanítása érdekében. A szerző helytállóan utal arra, hogy az irányelvek értelmezés útján történő koordinálásának nehézsége az uniós jog különös szerkezeti összetettségére vezethető vissza. Az egyes irányelvek közötti összefüggés nem mindig állapítható meg első ránézésre. Ezért a koherens, valamennyi jogi aktusra kiterjedő értelmezés nem mindig egyszerű.

40 — A minimumharmonizáció és az ágazatspecifikus eljárás hiányosságai az uniós fogyasztóvédelmi jogban keletkezett egyenetlenségek erősebb konvergenciájának és elemzésének szükségességét eredményezték (lásd Alpa, G., / Conte, G. / Carleo, „La construzione del diritto dei cosumatori”, *I diritti dei consumatori*, kiadó: Guido Alpa, 1. kötet, 5. o.). Az európai fogyasztóvédelmi jog továbbfejlesztéséről szóló vita 1999-re vezethető vissza, amikor az Európa Tanács a tamperei nyilatkozatban elismerte a tagállamok polgári jogi rendelkezései erősebb összehangolásának esetleges szükségességét (lásd erről Čikara, E., *Gegenwart und Zukunft der Verbraucherkreditverträge in der EU und in Kroatien*, Bécs, 2010., 47. o.; a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokra vonatkozó jogban alkalmazott konkrét harmonizációs megközelítésekről lásd Wunderle, T., *Verbraucherschutz im Europäischen Lauterkeitsrecht*, Tübingen, 2010., 97. és azt követő oldalak). Ebben az időpontban kezdődött a Bizottságnak a szerződési jog konszolidációja érdekében tett erőfeszítéseinek intenzívvé válása. A 2003-ban előterjesztett, a „Koherens európai szerződési jog – cselekvési terv” című bizottsági közlemény „Közös Referenciakeret” mint fakultatív eszköz kidolgozását javasolja, amely az európai szerződési jog közös szabályait és közös terminológiáját tartalmazza. Ezt követően a *Study Group on a European Civil Code* nemzetközi kutatóhálózatként elméleti jellegű közös referenciakeret-tervezetet dolgozott ki. Ezen előkészítő munkálatok alapján az Európai Bizottság 2010 áprilisában létrehozta az európai szerződési jog közös referenciakeretének szakértői csoportját, amely 2011. május 3-án egy megvalósíthatósági tanulmányt terjesztett elő. Ez a tanulmány a szerződésre vonatkozó rendelkezések koherens rendszerének minősül, amely a jövőben opcionális európai szerződési jogi eszközként alkalmazható lenne (lásd erről a Bizottság Zöld könyvét a fogyasztók és a vállalkozások javára szolgáló európai szerződési jog felé történő előrehaladás szakpolitikai választási lehetőségeiről, COM(2010) 348 végleges, különösen a 4. lehetőséget). Nem maradhat említés nélkül ebben az összefüggésben az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a fogyasztók jogairól szóló irányelvtervezete, amelynek célja a fogyasztóvédelmi jogban meglévő jogi széttagoltság megszüntetése. Az Európai Parlament állásfoglalása, amely első olvasatban 2011. június 23-án került elfogadásra az említett irányelv elfogadására tekintettel, a 93/13 irányelv és a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló 1999/44/EK irányelv módosítását, valamint az üzlethelyiségen kívül kötött szerződésekről szóló 85/577/EGK irányelv és a távollevők között kötött szerződésekről szóló 97/7/EK irányelv hatályon kívül helyezését írja elő, melynek során az utóbbi két irányelvet egyetlen irányelv váltja fel.

41 — Így Orlando, S., a 35. lábjegyzetben hivatkozott mű, 38., 40. o. is, aki a „kereskedelmi gyakorlatok” tág meghatározására utal. Véleménye szerint az uniós jogalkotó a 2005/29 irányelvvel „általános jogot” vezetett be az uniós jogrendbe azáltal, hogy számos olyan rendelkezést fogadott el, amelyek általános elveket, fogalmakat és kritériumokat tartalmaznak.

42 — Lásd a 2005/29 irányelv (6), (7) és (8) preambulumbekezdését, valamint a 93/13 irányelv nyolcadik és tizenötödik preambulumbekezdését.

91. A két irányelv közötti szoros összefüggés néhány eset alapján szemléltethető: Így például az alaptényállásra tekintettel elképzelhető, hogy valamely kereskedelmi gyakorlat tisztességtelen volta éppen a 93/13 irányelv szerinti tisztességtelen feltételek fogyasztói szerződésekben való alkalmazásában nyilvánul meg.[43] Amennyiben a vállalkozó efféle feltételeket alkalmaz, ebben minden bizonnyal megtévesztő tevékenység ismerhető fel, mivel hamis információt közvetítenek, illetve a fogyasztó számára nem világos a szerződéses jogok és kötelezettségek tényleges terjedelme, elsősorban a tisztességtelen, és ezáltal a fogyasztóra nézve érvénytelen feltételekből eredő jogok és kötelezettségek tekintetében. Bizonyára hasonlóképpen kellene értékelni az olyan esetet, amelyben a vállalkozó a szerződés központi feltételeit homályosan és félreérthetően fogalmazza meg, hogy jelentős információkat tartson vissza a fogyasztótól. Fordítva azonban az is elképzelhető, hogy a valamely szerződési feltételben szereplő hamis, és ezáltal megtévesztő információk a 2005/29 irányelv értelmében éppen annak tisztességtelen jellegét támasztják alá. Nyilvánvalóan ezt az esetet feltételezi a kérdést előterjesztő bíróság is az alapügyben, ezért ezt a következőkben közelebbről meg kell vizsgálni.

92. Az uniós fogyasztóvédelmi jog koherens értelmezése érdekében tehát szükségesnek tűnik annak vizsgálata, hogy a valósnál alacsonyabb mértékű APRC megjelölése a 2005/29 irányelv 5. és azt követő cikkeinek értelmében vett „tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak” minősül-e. Azt, hogy milyen következtetéseket kell levonni ebből az értékelésből a 93/13 irányelv értelmezése szempontjából, a második részkérdés keretében kell vizsgálni.

ii) A kereskedelmi gyakorlat tisztességtelen jellegének vizsgálata

93. A „tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat” fennállását a jelen indítvány 78. pontjában ismertetett vizsgálati séma szerint kell vizsgálni.

– A 2005/29 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének d) pontjával összefüggésben értelmezett 5. cikke (4) bekezdésének a) pontja szerinti megtévesztő tevékenység fennállása

94. Először is meg kell állapítani, hogy az APRC-hez hasonló összegnek valamely fogyasztói hitelszerződésben való téves megjelölése nem felel meg az irányelv I. mellékletében felsorolt tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok egyikének sem. Mivel az efféle megjelölések nem tartoznak az I. mellékletben említett azon kereskedelmi gyakorlatokhoz, amelyek minden körülmény között tisztességtelennek minősülnek, elvileg csak akkor tilthatók meg, ha tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot jelentenek, mert például az irányelv értelmében megtévesztőek vagy agresszívek.

A vállalkozó pozitív tevékenysége

95. Arra a tényre tekintettel, hogy az agresszív kereskedelmi gyakorlat – olyan eszközök, mint zaklatás, kényszerítés, erőszak vagy egyéb nem megengedett befolyásolás alkalmazására vonatkozó esetleges támpontok hiányában – az alapügyben eleve kizárható, a következőkben azt kell vizsgálni, hogy adottak-e a 2005/29 irányelv 5. cikke (4) bekezdésének a) pontja szerinti megtévesztő kereskedelmi gyakorlat ismérvei. Ehhez meg kell állapítani, hogy az irányelv különbséget tesz megtévesztő tevékenységek (6. cikk) és megtévesztő mulasztások (7. cikk) között, minek során mindkét kategóriát részletesen külön szabályozzák. Az alapügy hasznos jogi értékelése szempontjából tehát a releváns cselekvési mód azonosítása bír jelentőséggel.

43 — Ebben az értelemben Orlando, S., a 35. lábjegyzetben hivatkozott mű, 25. o., aki azt a kérdést vizsgálja, hogy a 93/13 irányelv szerinti tisztességtelen feltételek alkalmazása egyúttal a 2005/29 irányelv értelmében vett tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősül-e. Erre a kérdésre elvileg igenlő választ ad: az ilyen feltételek alkalmazását elsősorban megtévesztő kereskedelmi gyakorlatnak kell tekinteni, mivel rendszerint hamis információt közvetítettek, vagy pedig a fogyasztó számára nem világosak a szerződés teljesítése során fennálló jogai és kötelezettségei, különösen a tisztességtelen (és ezáltal érvénytelen) szerződési feltételekből eredő jogok és kötelezettségek tekintetében. A szerző rámutat továbbá arra, hogy a központi szerződési feltételek homályos és félreérthető megfogalmazása a 2005/29 irányelv 7. cikkének értelmében vett jelentős információ kihagyásának is tekinthető.

96. Az alapügyben fennállóhoz hasonló kereskedelmi gyakorlat, amely valamely hitelszerződésben a valósnál alacsonyabb mértékű APRC megjelölésében nyilvánul meg, véleményem szerint inkább az elsőként említett kategóriába sorolható, mivel a fogyasztó ügyleti döntésére relevánsan a vállalkozó pozitív cselekvése, nevezetesen a szerződésnek az irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében lényegesnek minősülő valamely eleme tekintetében közölt, téves megjelölés volt hatással. Az ilyen magatartás nem tekinthető pusztán az információk kihagyásából eredő mulasztásnak. Ezáltal – a német kormány álláspontjától eltérően [44] – kizárt az irányelv 7. cikkének (1) bekezdésében foglalt rendelkezés alkalmazhatósága, amely a tényszerű információk kihagyásának különleges esetét szabályozza.

A fogyasztó ügyleti döntésének befolyásolása

97. A szerződésnek az irányelvet elfogadó jogalkotó által lényegesnek tekintett pontjait a 6. cikk (1) bekezdése sorolja fel. Az irányelv rendelkezéseinek kiterjesztő, és ezáltal fogyasztóbarát értelmezéséből kiindulva a fogyasztói hitelszerződésben megállapított APRC főszabály szerint a 6. cikk (1) bekezdésének d) pontja szerinti „ár” fogalmába tartozik, főképp mivel az APRC a 87/102 irányelv 1. cikke (2) bekezdésének e) pontjában foglalt jogi meghatározás szerint azon teljes költség részének minősül, amelyet a fogyasztónak a hitel nyújtásáért elő kell teremtenie. A kamat jogilag a bizonyos időtartamra nyújtott kölcsön ellenértékét jelenti. Ennek megfelelően az APRC téves kiszámítása – ahogy a kérdést előterjesztő bíróság által közölt információk alapján az alapügyben történt – az e rendelkezés szerinti „ár kiszámításának” is minősül.

98. Ebben az összefüggésben utalni kell arra, hogy az ár kiszámításának a kérdést előterjesztő bíróság általi téveskénti minősítése köti a Bíróságot, először is, mivel az APRC kiszámítása a 87/102 irányelv 1. cikke (2) bekezdésének e) pontja szerint a tagállamban elfogadott módszerhez igazodik, amelynek helyes alkalmazását a nemzeti bíróság maga is meg tudja vizsgálni, másodszor pedig, mivel az előzetes döntéshozatali eljárásban a nemzeti bíróság feladata a tényállás megállapítása.

99. A 2005/29 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt második feltételt illetően meg kell állapítani, hogy az APRC téves megjelölése – főleg, ha azt a ténylegesnél jelentősen alacsonyabb mértékben állapítják meg – alkalmasak arra, hogy az átlagfogyasztót félrevezessék, és azt olyan ügyleti döntésre késztessék, amelyet egyébként nem hozott volna meg. Életszerűen nézve ugyanis abból kell kiindulni, hogy az átlagfogyasztó rendszerint beszerzi több potenciális hitelező ajánlatát, és a hitelfelvétellel kapcsolatos döntését ezeknek az ajánlatoknak – beleértve a várhatóan felmerülő költségeket – az összehasonlítása alapján hozza meg. Más szavakkal, az összehasonlítás alapján kedvezőbb hitelfeltételek általában döntő befolyást gyakorolnak a fogyasztó akaratának kialakítására.

100. Az uniós jog figyelembe veszi a fogyasztó információhoz fűződő érdekét azáltal, hogy a 87/102 irányelvben – amelyet azzal a kettős céllal fogadtak el, hogy egyrészt közös piacot hozzanak létre a fogyasztói hitelek terén (harmadik és ötödik preambulumbekezdés), másrészt pedig hogy védjék az ilyen hiteleket felvevő fogyasztókat (hatodik, hetedik és kilencedik preambulumbekezdés) – kifejezetten megköveteli, hogy a fogyasztók a hitelfeltételekről és költségekről, valamint az őket érintő kötelezettségekről megfelelő tájékoztatást kapjanak. Ez kitűnik egyrészt a nyolcadik preambulumbekezdésből, másrészt a 87/102 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének a) pontjában foglalt rendelkezésből, miszerint az írásba foglalt megállapodásnak tartalmaznia kell az éves hiteldíj mértékének meghatározását. Azt, hogy a kölcsönvevő részére a szerződés megkötésekor rendelkezésre kell bocsátani mindazon tényezőket, amelyek kötelezettségvállalására hatással lehetnek, ahogy a

44 — Lásd a német kormány beadványának 43. pontját.

Bíróság az ítélkezési gyakorlatában ismételten megállapította, a fogyasztók tisztességtelen hitelfeltételekkel szembeni védelme érdekében, valamint annak céljából írják elő, hogy a fogyasztó teljes körűen megismerhesse az általa megkötött szerződés jövőbeli teljesítésével kapcsolatos feltételeket. [45]

101. A 87/102 irányelv fent megjelölt rendelkezései igazolják, hogy az APRC esetében a hitelszerződések megkötése szempontjából jelentős információról van szó [46], amelynek hiányában a fogyasztó rendszerint nem tud ésszerű döntést hozni. A fogyasztó döntése tehát jelentős mértékben függ ezeknek az információknak a helyességétől. Az éppen ezen információk tekintetében történő – akár szándékos, akár gondatlan – megtévesztés szükségszerűen hátrányos helyzetet eredményez a fogyasztó számára. Nem utolsósorban ezeknek az információknak a fogyasztó döntési képessége tekintetében fennálló jelentősége és a téves döntés messze nyúló következményei alapján követeli meg a 87/102 irányelv 3. cikke a fogyasztó tájékoztatását már jóval a szerződéskötés előtt, nevezetesen a reklám keretében.

102. Azt az itt képviselt álláspontot, miszerint a hitelszerződések megkötésekor közölt téves megjelölés főszabály szerint alkalmas arra, hogy a fogyasztó ügyleti döntését a 2005/29 irányelv értelmében befolyásolja, alátámasztja továbbá a szóban forgó irányelv (10) preambulumbekezdése, amely – ahogy a szlovák kormány helytállóan megállapítja [47] – bizonyos tekintetben kapcsolatot hoz létre az itt releváns 87/02 irányelvvel. Ebből kitűnik, hogy a 2005/29 irányelv „biztosítja a fogyasztók védelmét abban az esetben, ha közösségi szinten nincs külön ágazati jogszabály, és megtiltja, hogy a termékek természetére vonatkozóan a kereskedők téves benyomást keltsenek”. Az irányelvet elfogadó jogalkotó rámutat továbbá arra, hogy „ez különösen fontos a fogyasztók számára magas kockázatot jelentő összetett termékek, úgymint *bizonyos pénzügyi szolgáltatási termékek* esetén” [48]. Ezek a megállapítások igazolják, hogy az uniós jogalkotó mindenképpen tudatában volt annak, hogy milyen kockázat áll fenn a fogyasztóra nézve ebben a különleges üzletágban. Az alapügyben ez a kockázat éppen a hitelszerződés megkötésében valósult meg.

103. Ennélfogva objektíven nézve fennáll a 2005/29 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének d) pontjával összefüggésben értelmezett 5. cikke (4) bekezdésének a) pontja szerinti megtévesztő tevékenység. Az APRC-nek valamely fogyasztói hitelszerződésben való téves megjelölése tehát végeredményben a szóban forgó irányelv szerinti „tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak” minősül.

– A szakmai gondosság követelményei megsértésének másodlagos megállapítása

104. Végül röviden ki kell térni a 2005/29 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja szerinti szakmai gondossági kötelezettség megsértése tényállási elemeinek esetleges teljesülésével kapcsolatos vonatkozásra, amelyre mind a kérdést előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban [49], mind pedig az eljárásban részt vevő több fél írásbeli fejtegetéseiben utalt.

105. Ahogy a 2005/29 irányelv 5. cikke (4) bekezdésének szövegéből („különösen”) megállapítható, a megtévesztő és agresszív kereskedelmi gyakorlatok csupán a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok különös formáinak minősülnek. Ez a rendelkezés nem tartalmaz a szakmai gondosság koncepciójára való önálló utalást sem, mivel a fogyasztókkal szemben alkalmazott megtévesztő vagy agresszív bánásmódot az irányelvet elfogadó jogalkotó önmagában a szakmai gondossági kötelezettség követelményeivel ellentétesnek tekinti. Ennek az irányelvnek az alkalmazása során ezért a megtévesztő, illetve az agresszív kereskedelmi gyakorlatot nem is kell vizsgálni abból a szempontból, hogy az

45 — Lásd a 6. lábjegyzetben hivatkozott Pohotovosť-ügyben hozott végzés 68. pontját és a C-208/98. sz. Berliner Kindl Brauerei ügyben 2000. március 23-án hozott ítélet (EBHT 2000., I-1741. o.) 21. pontját.

46 — Lásd a 6. lábjegyzetben hivatkozott Pohotovosť-ügyben hozott végzés 70. pontját és a C-264/02. sz. Cofinoga-ügyben 2004. március 4-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-2157. o.) 26. és 27. pontját.

47 — Lásd a szlovák kormány beadványának 14. pontját.

48 — A (10) preambulumbekezdés, kiemelés tőlem.

49 — Lásd az előzetes döntéshozatalra utaló határozat 11. oldalát.

megfelel-e a vállalkozók szakmai gondossági kötelezettségének. A megfelelő jogi vizsgálat csak akkor bizonyul szükségesnek, ha az 5. cikk (1) bekezdésében foglalt generálklauzula tekintetbe jön.[50] Ugyanez érvényes egyébként megfelelően az 5. cikk (2) bekezdésének b) pontjában megjelölt „az átlagfogyasztó gazdasági magatartásának torzítása" tényállási elemre is, amely lényegében annak a 6. cikk (1) bekezdésében támasztott követelménynek felel meg, miszerint a kereskedelmi gyakorlatnak alkalmasnak kell lennie a fogyasztó ügyleti döntésének befolyásolására.

106. Arra a tényre tekintettel, hogy az irányelv 5. cikke (4) bekezdésének a) pontja szerinti megtévesztő tevékenység már a tényállás itt elvégzett jogi értékelése szerint fennáll, véleményem szerint szükségtelen ezeknek a tényállási elemeknek a külön vizsgálata. Csupán elővigyázatosságból utalok arra, hogy az APRC-nek a pontatlan kiszámításán alapuló téves megjelölése bizonyára aligha tesz eleget a szakmai gondosság követelményeinek. A vállalkozótól ugyanis elvárható, hogy kereskedelmi tevékenységét a releváns jogszabályokkal összhangban végezze, és különös gondosságot tanúsítson a fogyasztókkal való bánásmód során, főképp mivel ez utóbbiak a vállalkozó szakmai tudására vannak utalva. Ahogy elöljáróban a 93/13 irányelv 6. cikkének szabályozási céljával kapcsolatos fejtegetéseim keretében ismertettem[51], a fogyasztó e különös védelemre szorultsága abból ered, hogy az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest általában hátrányos helyzetben van mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében. Ez a körülmény a fogyasztót különösen hajlamossá teszi arra, hogy elfogadja az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételeket, anélkül hogy befolyásolni tudná ezek tartalmát. Ez a körülmény csak akkor korrigálható, ha a vállalkozótól megkövetelik bizonyos tájékoztatási kötelezettségek szigorú betartását.

107. Következésképpen a 2005/29 irányelv 5. cikkének (2) bekezdésében foglalt generálklauzula kritériumai alapján végzett másodlagos vizsgálat is arra enged következtetni, hogy az alapügyben „tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat" áll fenn.

d) Következtetés

108. A fenti megfontolások alapján az első részkérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2005/29 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy annak a vállalkozónak a magatartása, aki a szerződésben a valósnál alacsonyabb mértékű APRC-t állapít meg, teljesíti a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatkénti minősítés kritériumait.

Második részkérdés: a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok hatása a szerződés érvényességére nézve

109. A második részkérdés azokat az esetleges következményeket érinti, amelyekkel az itt szóban forgó kereskedelmi gyakorlatnak a 2005/29 irányelv szerinti tisztességtelenkénti minősítése járhat az érintett szerződés érvényességére nézve a 93/13 irányelv összefüggésében. Ehhez mind az alapügyre elvileg alkalmazandó egyes jogi aktusok relevanciáját, mind pedig ezek együttműködésének módját vizsgálni kell.

a) A 87/102 irányelv relevanciája

110. Ezzel kapcsolatban meg kell állapítani, hogy a 87/102 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének a) pontjában rögzített tájékoztatási kötelezettség mindenesetre nem enged közvetlen következtetéseket levonni a hitelszerződés esetleges részleges vagy akár teljes érvénytelenségére vonatkozóan, főképp mivel az irányelv 14. cikkének (1) bekezdése annak rögzítésére szorítkozik, hogy a tagállamoknak

50 — Lásd Abbamonte, G., a 38. lábjegyzetben hivatkozott mű, 28. o., miszerint a szakmai gondosság megsértésének vizsgálata kizárt, ha a konkrét ügyben megtévesztő, illetve agresszív kereskedelmi gyakorlat áll fenn. Az ilyen kereskedelmi gyakorlat ugyanis automatikusan sérti az összes szakmai gondossági kötelezettséget. Hasonlóképpen Henning-Bodewig, F., „Die Richtlinie 2005/29/EG über unlautere Geschäftspraktiken", *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht – Internationaler Teil*, 2005., 8/9. szám, 631. o., aki rámutat arra, hogy az 5. cikk (1) bekezdésében foglalt generálklauzula (amelyet másfelől az 5. cikk (2) bekezdése pontosít) csak akkor alkalmazandó, ha a konkrét tényállás nem tartozik a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat tartalmazó, az irányelv I. mellékletében szereplő „feketelista" hatálya alá, és nem áll fenn a generálklauzula egyik példaként szabályozott esete (megtévesztő, illetve agresszív kereskedelmi gyakorlatok) sem.

51 — Lásd a jelen indítvány 43. és azt követő pontjait.

biztosítani kell, hogy a hitelszerződések ne térjenek el a fogyasztó hátrányára az irányelvet végrehajtó, vagy annak megfelelő nemzeti jogszabályokban foglalt előírásoktól. Jóllehet az alapügyben az APRC téves megjelölésére tekintettel objektíven nézve fennáll e tájékoztatási kötelezettség megsértése. Mindazonáltal ez nem tartalmaz olyan pontosabb rendelkezéseket, amelyek például arra kötelezneknek a nemzeti bíróságokat, hogy a hitelszerződés érvénytelenségét megállapítsák. Arra a körülményre tekintettel, hogy a 87/102 irányelv nem ír elő megfelelő jogkövetkezményt e tájékoztatási kötelezettség megsértése esetére, ez az irányelv a második részkérdés megválaszolása szempontjából nem releváns.

b) A 2005/29 irányelv relevanciája

111. Egyértelműbbek ezzel szemben a 2005/29 irányelv rendelkezései a tekintetben, hogy – mint már kifejtettem [52] – azok a 3. cikk (2) bekezdése szerint nem érintik a szerződések jogát, és különösen a szerződések érvényességére, létrejöttére és joghatásaira vonatkozó szabályokat. Jóllehet a 13. cikk előírja a tagállamoknak azt a kötelezettségét, hogy szankciókat állapítsanak meg az ezen irányelv végrehajtásaként elfogadott nemzeti rendelkezések megsértésének esetére. Mindazonáltal az olyan értelmezés, hogy szankcióként valamely szerződési feltétel érvénytelensége is előírható, egyértelműen ellentétes lenne az előbb említett rendelkezéssel. Az ilyen értelmezés az irányelvet elfogadó jogalkotónak arra a kifejezett döntésére tekintettel, hogy a szerződések jogát nem a 2005/29 irányelvvel szabályozza, nem tartható. Ezért ez az irányelv sem bír közvetlen relevanciával a második részkérdés megválaszolása szempontjából.

c) A 93/13 irányelv relevanciája

112. Mindazonáltal a 2005/29 irányelv relevanciájának hiánya semmiképpen sem zárja ki az egyéb uniós jogi aktusok és az ezekben előírt, a fogyasztók védelmét szolgáló jogorvoslatok igénybevételét. [53] A 93/13 irányelv alkalmazása tehát tekintetbe jön, főképp mivel annak szabályozási tárgya – ahogy már említettem – a szerződések jogát és különösen a szerződések érvényességét érinti.

i) Az irányelv hatálya

113. Ehhez a vita tárgyát képező szerződési feltételnek a 93/13 irányelv hatálya alá kell tartoznia. Ezt a hatályt az 1. cikk határozza meg. A személyi hatály korlátozott volta adódik abból, hogy az irányelv 1. cikkének (1) bekezdése értelmében az irányelv csak az eladó vagy szolgáltató és fogyasztó között kötött szerződésekben alkalmazott feltételekre vonatkozik. Ebből az következik, hogy mind a fogyasztók közötti, mind az eladók vagy szolgáltatók közötti szerződések ki vannak zárva a hatálya alól. Ami a tárgyi hatályt illeti, az oly módon került meghatározásra a 2. cikk a) pontjával és a 3. cikk (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett 1. cikk (1) bekezdésében, hogy csak a „fogyasztói szerződésekben szereplő egyedileg meg nem tárgyalt feltételek” képezik az irányelv által előírt tartalmi vizsgálat tárgyát.

114. Az alapügyben nem vitatott, hogy a hitelszerződés esetében, amelyet az alapügy alperese kötött az ügyfelével, vállalkozó és fogyasztó közötti szerződésről van szó. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban kiemelt abból a körülményből, hogy a hiteleket szabványszerződések alapján nyújtják, az a következtetés vonható le, hogy a vitatott hitelszerződést egyedileg nem tárgyalták meg a fogyasztóval. Ebből az következik, hogy ez a szerződés mind személyi, mind tárgyi vonatkozásban az irányelv hatálya alá tartozik.

52 — Lásd a jelen indítvány 81. és azt követő pontját.

53 — Lásd Abbamonte, G., a 38. lábjegyzetben hivatkozott mű, 16. o.

ii) A tartalmi vizsgálat terjedelme

115. Az APRC téves megjelölését tartalmazó szerződési feltételnek továbbá tartalmilag vizsgálhatónak kell lennie a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerint.

116. Ebben az összefüggésben utalni kell a Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ügyben hozott ítéletre, amelyben a Bíróság megállapította, hogy ez a szabályozás nem a 93/13 irányelv hatályát határozza meg, hanem annak célja sokkal inkább „azon szerződési feltételek tartalmi vizsgálata módjának és terjedelmének a megállapítása, amelyeket egyedileg nem tárgyaltak meg, és amelyek az eladó vagy szolgáltatásnyújtó és a fogyasztó között kötött szerződések alapvető szolgáltatásait írják le”[54]. Eszerint a feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik „sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek”.

117. A 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében megjelölt tárgyakként történő besorolás tekintetében rá kell mutatni arra, hogy APRC megjelölését az uniós jogalkotó azért tekinti fontosnak, mivel az végeredményben a hitelszerződés elsődleges tárgyát érinti. Tájékoztatást ad ugyanis azokról a költségekről, amelyeket a hitelfelvevőnek meg kell térítenie a hitelező részére a kölcsön nyújtásáért. Következésképpen az APRC a hitelezőt megillető főszolgáltatásnak minősül a felek hitelszerződésből eredő jogainak és kötelezettségeinek rendszerében. Ennek megfelelően az olyan feltétel, amely a költségek téves megjelölését tartalmazza, például mert az APRC-t tévesen számították ki, szintén vizsgálható tartalmilag a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerint, amennyiben az nem világos és érthető.

118. A megfelelő következtetésre vonatkozó támpontok a Bíróságnak a Pohotovosť-ügyben hozott határozatából állapíthatók meg, amely bizonyos párhuzamot mutat a jelen üggyel. Abban az ügyben a Bíróság többek között azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy valamely hitelszerződésben az APRC feltüntetésének elmulasztása döntő tényező lehet-e a nemzeti bíróság által arra irányulóan végzett elemzés keretében, hogy a 93/13 irányelv 4. cikke értelmében világos és érthető-e az APRC-t fel nem tüntető hitelszerződésnek a kölcsön költségével kapcsolatos valamely feltétele. A Bíróság erre a kérdésre igenlő választ adott[55], minek során a nemzeti bíróság számára azt a feladatot határozta meg, hogy eseti jelleggel vizsgálja, hogy a szóban forgó feltétel teljesíti-e a világosság és az érthetőség fent említett feltételeit.

119. A vita tárgyát képező kérdéssel összefüggésben relevánsabbnak bizonyul azonban az a tény, hogy a Bíróság az abban a határozatban szereplő fejtegetéseiben közvetett módon egyúttal igenlő választ adott az ilyen feltétel vizsgálatának lehetőségére.[56] Az a körülmény, hogy a Pohotovosť-ügyben hiányzó, nem pedig – mint az alapügyben – téves megjalölésről volt szó, az értékelés szempontjából nézve irreleváns ennek az ítélkezési gyakorlatnak a jelen ügyre való alkalmazása tekintetében, főképp mivel mindkét ügyben releváns információkról van szó, amelyeket – kifejezett uniós jogi rendelkezés ellenére – nem építettek be a hitelszerződésbe. Mindkét esetben ugyanaz a szerződés tárgya, ezért a tartalmi vizsgálat főszabály szerint lehetséges. Ez azonban végső soron attól függ, hogy a világosság és az érthetőség feltételei teljesülnek-e, amit az ítélkezési gyakorlat szerint magának a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróságnak kell vizsgálnia.[57]

iii) A szerződési feltétel tisztességtelen jellege

120. A nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik továbbá a szóban forgó feltétel tisztességtelen voltának eseti jelleggel történő értékelése. Ezt az értékelést azoknak az általános kritériumoknak az alapján kell elvégezni, amelyeket az uniós jogalkotó a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében és 4. cikkének

54 — Lásd a 26. lábjegyzetben hivatkozott Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ügyben hozott ítélet 34. pontját.

55 — Lásd a 6. lábjegyzetben hivatkozott Pohotovosť-ügyben hozott végzés 77. pontját.

56 — Uo., 73. o.

57 — Lásd a 26. lábjegyzetben hivatkozott Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ügyben hozott ítélet 32. pontját.

(1) bekezdésében rögzített.[58] Ahogy a Bíróság a Pannon GSM ügyben hozott ítéletben[59] megállapította, az irányelv 3. cikke azokat az elemeket határozza meg általános módon, amelyek valamely egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételt tisztességtelenné tesznek, miközben az irányelv 3. cikkének (3) bekezdése által hivatkozott melléklet példálózó, nem pedig teljes felsorolását tartalmazza azon feltételeknek, amelyek tisztességtelennek tekinthetők.

121. Az, hogy valamely kereskedelmi gyakorlatnak a 2005/29 irányelv értelmében vett „tisztességtelenkénti" minősítése végső soron hatással lehet-e valamely feltételnek a 93/13 irányelv értelmében vett „tisztességtelenkénti" minősítésére, ahogy a kérdést előterjesztő bíróság a második részkérdés keretében feltételezi, véleményem szerint a 93/13 irányelv 4. cikke (1) bekezdésének értelmezésével válaszolható meg. Ahogy legutóbb a Pénzügyi Lízing ügyben hozott ítéletben[60] megállapították, a fent említett, az irányelvben szereplő általános kritériumok értelmezése ugyanis a Bíróság hatáskörébe tartozik.

122. E rendelkezés részletesen előírja, hogy egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét „azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ". E rendelkezés tág megfogalmazása révén arra hívják fel a nemzeti bíróságot, hogy ne csak a szerződés tulajdonképpeni tartalmát vegye figyelembe, hanem számos más releváns tényezőt is.[61]

123. Még inkább figyelembe kell venni azonban olyan tényezőket, amelyek a jogalkotó bizonyos jogi értékeléséhez kapcsolódnak. Ezen értelmezés mellett szól, hogy e rendelkezés szerint kifejezetten az „összes [olyan] körülményt" figyelembe kell venni, „amely a szerződés megkötését kísérte". A 93/13 irányelv 4. cikke (1) bekezdése szövegének értelme és szabályozási célja, valamint a két irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi jogon belüli egymáshoz való viszonya is arra a következtetésre utal, hogy ez alatt olyan magatartások is értendők, amelyek a „kereskedelmi gyakorlatoknak" a 2005/29 irányelv 2. cikkének d) pontjában foglalt meghatározása szerint arra irányulnak, hogy az ügyfeleket fogyasztói szerződések megkötésére ösztönözzék. Egyértelmű támpont található erre az értelmezésre vonatkozóan a 93/13 irányelv tizenötödik preambulumbekezdésében, amely szerint a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének megítélése során „különös figyelmet fordítanak […] arra, hogy *ösztönözték-e valamilyen módon* a fogyasztót"[62].

124. Véleményem szerint ezen a ponton kell bevonni valamely kereskedelmi gyakorlatnak az esetleges, a 2005/29 irányelvben rögzített kritériumok szerinti „tisztességtelenkénti" értékelését valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megítélésébe. A 2005/29 irányelv szerinti „tisztességtelenkénti" megjelölés ugyanis nem mást ír le, mint az uniós jogalkotó által helytelenített, a fogyasztó értékelési képességére és döntési szabadságára gyakorolt befolyást. Ezenkívül utalni kell arra, hogy valamely kereskedelmi gyakorlatnak az ilyen befolyásolásban megnyilvánuló tisztességtelen jellege végeredményben tájékoztatást ad egy olyan lényeges tényezőről is, amelyet valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megítélése során figyelembe kell venni, nevezetesen arról, hogy a vállalkozó

58 — Lásd a C-137/08. sz. Pénzügyi Lízing ügyben 2010. november 9-én hozott ítélet (EBHT 2010., I-10847. o.) 40. pontját; a 26. lábjegyzetben hivatkozott Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ügyben hozott ítélet 34. pontját; a 22. lábjegyzetben hivatkozott Freiburger Kommunalbauten ügyben hozott ítélet 18., 19. és 21. pontját, valamint a C-478/99. sz., Bizottság kontra Svédország ügyben 2002. május 7-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-4147. o.) 11. és 17. pontját.

59 — A 8. lábjegyzetben hivatkozott Pannon GSM ügyben hozott ítélet 37–39. pontja.

60 — Az 58. lábjegyzetben hivatkozott Pénzügyi Lízing ügyben hozott ítélet 40. pontja.

61 — Lásd Brandner, H. E., „Maßstab und Schranken der Inhaltskontrolle bei Verbraucherverträgen", *Monatsschrift für deutsches Recht*, 4/1997., 313. o.

62 — Kiemelés csak itt. Pfeiffer, T., a 15. lábjegyzetben hivatkozott mű, 13. pont, 5. o., véleménye szerint a döntési szabadság befolyásolása során jelentőséggel bírhat: valamelyik szerződő fél tényleges vagy jogi monopolhelyzete; valamelyik fél egzisztenciális vagy nyomós rászorultsága a szolgáltatásra; képesítés és üzleti tapasztalat; a fogyasztó által felismerhetően elvégzett alapos vizsgálat; futólagos mindennapi ügylet fennállása; szabványszerződés megléte; helytelenítendő meggyőzési módszerek (például erkölcstelen hivatkozás a bizalmas segítőkészségre), bagatellizálás (például aláírás „csak az iratok céljából") vagy lerohanásszerű helyzet fennállása.

adott esetben a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében rögzített jóhiszeműség követelményének megsértésével járt-e el. Ez kifejezetten következik a 93/13 irányelv tizenötödik preambulumbekezdéséből. E körülmények alapján a 93/13 irányelv 4. cikkének (1) bekezdése mintegy olyan lehetőségnek tekinthető, amely megnyitja a kaput a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokra vonatkozó jogból eredő értékelés előtt.

125. A két irányelv védelmi irányában meglévő konvergencia – amelyre már utaltam [63] – arról ismerhető fel, hogy a fogyasztó véleményformálásának a vállalkozó általi, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat révén történő nem megengedett befolyásolása nem ritkán egyenlőtlenséget eredményez a szerződéses viszonyokban a fogyasztó terhére. [64] Ez azonban semmiképpen sem jelenti azt, hogy valamely kereskedelmi gyakorlat tisztességtelen jellege automatikusan valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegére utal. A szerződési feltétel tisztességtelen jellegét elsősorban a 93/13 irányelv – mint a közvetlenül alkalmazandó jog – rendelkezései alapján kell megítélni. Az a körülmény, hogy a hitelszerződés megkötését eredményező kereskedelmi gyakorlatot „tisztességtelennek” kell minősíteni, legfeljebb több olyan támpont egyikeként bírhat jelentőséggel, amelyre a hatáskörrel rendelkező bíróság a 93/13 irányelv 4. cikke szerinti értékelését alapozza. [65] E tekintetben egyet kell érteni a német kormánnyal [66] abban, hogy valamely tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapítása csupán közvetett hatással lehet valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megállapítására.

d) Következtetés

126. Ennélfogva a második részkérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2005/29 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy valamely kereskedelmi gyakorlat tisztességtelen jellegének megállapítása nincs közvetlen hatással arra a kérdésre, hogy az ennek a kereskedelmi gyakorlatnak a keretében megkötött hitelszerződés érvényes-e.

3. Összefoglaló következtetések

127. A fenti vizsgálatból az következik, hogy annak a vállalkozónak a magatartása, aki a szerződésben a valósnál alacsonyabb mértékű APRC-t állapít meg, teljesíti a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatkénti minősítésnek a 2005/29 irányelvben rögzített kritériumait. [67] Jóllehet ez az irányelv főszabály szerint nem érinti az egyes szerződések érvényességét [68], meg kell állapítani, hogy az tartalmazza az uniós jogalkotó bizonyos értékelését, amelyet a nemzeti bíróságnak valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megítélése során szintén figyelembe kellene vennie. Erre a 93/13 irányelv 4. cikkének (1) bekezdése szerint köteles, főképp mivel ezt az értékelést többek között „hivatkozással […] az […] összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte” kell elvégezni. Az említett értékeléshez tartozik egy bizonyos kereskedelmi gyakorlat, például a fogyasztó értékelési képességére és döntési szabadságára a vállalkozó által gyakorolt nem megengedett befolyás helytelenítése is. Valamely tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat fennállása valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegére utaló támpontként vehető figyelembe, nem mentesíti azonban a nemzeti bíróságot azon kötelezettsége alól, hogy ezt az értékelést az egyedi eset összes körülménye alapján végezze el. [69]

63 — Lásd a jelen indítvány 90. pontját.

64 — Lásd Kapnopoulou, E., a 19. lábjegyzetben hivatkozott mű, 152. o., akinek véleménye szerint az a körülmény, hogy a fogyasztót valamely szerződési feltétel elfogadására ösztönözték, és az ennek az „ösztönzésnek” nem állt ellen, a konkrét fogyasztói szerződésben fennálló egyenlőtlenségre utaló körülménynek minősül.

65 — Abbamonte, G., a 38. lábjegyzetben hivatkozott mű, 16. o., jóllehet nem nyilvánít kifejezetten véleményt azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a 2005/29 irányelven alapuló értékelést be kell-e vonni a 93/13 irányelv értelmezésébe. Mindazonáltal megállapítja, hogy a nemzeti bíróságnak a jogvédelemnek a fogyasztó (a szerződés felmondása vagy árcsökkentés iránti) polgári jogi keresete alapján történő biztosítása során figyelembe kell vennie olyan fontos körülményeket, mint például a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok alkalmazása.

66 — Lásd a német kormány beadványának 51. pontját.

67 — Lásd a jelen indítvány 108. pontját.

68 — Lásd a jelen indítvány 86. és 111. pontját.

69 — Lásd a jelen indítvány 120. és azt követő pontját.

VII – Végkövetkeztetések

128. A fenti megfontolások alapján azt javasolom a Bíróságnak, hogy az Okresný súd Prešov által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következő választ adja:

1. A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy valamely, tisztességtelen feltételeket tartalmazó fogyasztói szerződés fennmaradásának kérdése szempontjából nem bír jelentőséggel, hogy ez a fogyasztó számára kedvezőbb lenne-e. Ez a rendelkezés azonban nem akadályozza a tagállamokat abban, hogy a nemzeti jogrendjeikben ilyen esetre a szerződés egészének érvénytelenségére vonatkozó jogkövetkezményt írjanak elő.

2. A belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló, 2005. május 11-i 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvet („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”) úgy kell értelmezni, hogy valamely, a valósnál alacsonyabb mértékű APRC-t megállapító vállalkozó magatartása teljesíti a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlattá minősítés kritériumait.

   Jóllehet e tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapítása nincs közvetlen hatással valamely feltétel, illetve a teljes hitelszerződés tisztességtelen jellegének, valamint érvénytelenségének a 93/13 irányelv szerinti megítélésére. Ez azonban a szerződés megkötését kísérő olyan körülménynek tekinthető, amelyet a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróság a 93/13 irányelv 4. cikkének (1) bekezdése szerinti értékelése során figyelembe vesz.